

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

ÇALIŞMA HAYATINDA İŞ KAZALARININ VE MESLEK
HASTALIKLARININ YERİ: ADANA'DA TEKSTİL SEKTÖRÜ
ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Melike ERSOY
1430225032

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

ISPARTA – 2017



SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	MELİKE ERSOY	
Anabilim Dalı	ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ	
Tez Başlığı	Çalışma Hayatında İş Kazalarının ve Meslek Hastalıklarının Yeri:Adana'da Tekstil Sektörü Üzerine Bir Uygulama	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)		
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 16/05/2017 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için; ☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU² ile aşağıdaki kararı almıştır. ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Doç.Dr. Mustafa ÖZTÜRK	
Jüri Üyesi	Yrd.Doç.Dr. Murşit IŞIK	
Jüri Üyesi	Doç.Dr Tugay ARAT	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans/ Doktora tezi olarak sunduğum “ÇALIŞMA HAYATINDA İŞ KAZALARININ VE MESLEK HASTALIKLARININ YERİ: ADANA’DA TEKSTİL SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULA” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’ da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

 İmza
Melike ERSOY

16.05.2017

ERSOY, Melike, *Çalışma Hayatında İş Kazalarının Ve Meslek Hastalıklarının Yeri: Adana'da Tekstil Sektörü Üzerine Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2017.

ÖZET

Türkiye’de sanayileşme tabanı tekstil sektörü üzerine inşa edilmiştir. Ağır ve tehlikeli işler kapsamında yer alan tekstil sektörü emek yoğun bir sektör olarak nitelendirilmektedir. Sanayi toplumuna geçiş çalışma hayatında iş kazası ve meslek hastalığını önemli bir sorun olarak ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışma, tekstil sektöründe meydana gelen iş kazalarının ve meslek hastalıklarının çalışma hayatındaki önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca binlerce çalışanın ölmesine ve sakatlıklar nedeniyle işgöremez hale gelmesine ya da verimlilik ve üretim kayıplarına yol açan iş kazalarının ve meslek hastalıklarının etkenlerinin belirlenmesini sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İş kazası, Meslek hastalığı, Çalışma hayatı, Tekstil sektörü

ABSTRACT

The structure of industrialization of Turkey has been built on the textile sector. The textile sector, which takes part with the scope of the heavy and dangerous works, is regarded as a labor intensive sector. Transition to industrial society reveals occupational accidents and occupational diseases as an important problem in working life.

This study aims to reveal the importance of work accidents and occupational diseases in the textile sector. It provides the determination of the causes of occupational accidents and occupational diseases that cause thousands of employees to die or become disabled due to injuries or loss of productivity and production.

Key Words: Industrial accident, Occupational disease, Work life, Textile sector

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI.....	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
TABLolar	ix
ŞEKİLLER	xii
ÖNSÖZ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI

1.1. İŞ KAZALARI KAVRAMI.....	3
1.1.1. İş Kazasının Tanımı.....	3
1.1.2. İş Kazasından Sayılan Haller	6
1.1.3.1. Temel Nedenler.....	11
1.1.3.2. Dolaylı Nedenler.....	11
1.1.3.3. Doğrudan Nedenler.....	12
1.1.4. İş Kazalarının Bildirim Süreleri	13
1.2. MESLEK HASTALIKLARI KAVRAMI	14
1.2.1. Meslek Hastalığının Tanımı	14
1.2.1. Meslek Hastalığının Tespiti.....	17
1.2.3. Meslek Hastalıklarının Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Faktörler	19
1.2.4. Meslek Hastalığının Bildirim Süreleri	21
1.2.5. Meslek Hastalıklarına Karşı Korunma	22

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TEKSTİL SEKTÖRÜ

2.1. TÜRKİYE'DE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN MEVCUT DURUMU	24
2.1.1. Tekstil Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri	24
2.1.2. Üretim.....	25
2.1.3. İstihdam	27

2.1.4. Verimlilik	29
2.1.5. Dış Ticaret	29
2.1.6. İç Ticaret.....	33
2.1.7. İşyeri Sayısı ve Kapasite Kullanımı	34
2.2. TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN SWOT ANALİZİ.....	36
2.2.1. Güçlü Yanlar	36
2.2.2. Zayıf Yanlar	37
2.2.3. Fırsatlar.....	37
2.2.4. Tehditler	38
2.3. TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN YAPISAL SORUNLARI.....	39
2.3.1. Sektöre Özgü Yapısal Sorunlar	39
2.3.1.1. Kayıt Dışı Çalışma Sorunu	40
2.3.1.2. AR-GE Sorunu.....	41
2.3.1.3. Teknoloji Sorunu	42
2.3.1.4. Pazarlama Sorunu	43
2.3.1.5. Markalaşma ve İmaj Sorunu	45
2.3.1.6. Plansız Büyüme ve Yatırımlar	46
2.3.1.7. Emek Yoğun Üretim Sorunu	47
2.3.1.8. Uzakdoğu Sorunu	47
2.3.1.9. Maliyet Artışları.....	49
2.3.2. Makro Ekonomik Yapıdan Kaynaklanan Sorunlar	50
2.3.2.1. Finans Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar	50
2.3.2.2. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇALIŞMA HAYATINDA İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI AÇISINDAN TEKSTİL SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	53
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	53
3.2.1. Araştırmanın Modeli	54
3.2.2. Kapsamı.....	54
3.2.3. Evren ve Örneklem.....	54
3.2.4. Veri Toplama Teknikleri	55

3.2.5. Veri Analiz Yöntemleri	55
3.3. ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	56
SONUÇ	76
KAYNAKÇA	79
EK. 1	84
ÖZGEÇMİŞ	89



KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ADSIAD:	Adana Sanayici İş Adamları Derneđi
BSTB:	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
ESAW:	Avrupa Birliği Standartları
ILO :	Uluslararası Çalışma Örgütü
m . :	Madde
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
SGK:	Sosyal Güvenlik Kurumu
SSGSK:	Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
T.C. :	Türkiye Cumhuriyeti
TCMB:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
THD:	Tekstil, Hazır Giyim ve Deri
TOBB:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
Vb :	Ve benzeri
VGM:	Verimlilik Genel Müdürlüğü
WHO:	Dünya Sağlık Teşkilatı

TABLÖLER

Tablo 1. İş Kazası Geçiren Sigortalı Sayılarının Aylara ve Cinsiyete Göre Dağılımı	5
Tablo 2. İşgören Sağlığını Etkileyen Olası Hastalıklar	15
Tablo 3. Meslek Hastalığı Geçiren Sigortalı Sayılarının Aylara ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2015	17
Tablo 4. Hastalığın Enfeksiyon Türleri ve Görüldüğü İşler	20
Tablo 5. Çalışan Kişi Başına Katma Değer Endeksi (2009 = 100)	29
Tablo 6. Çalışılan Saat Başına Katma Değer Endeksi (2009 = 100)	29
Tablo 7. Yıllar İtibariyle Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü İthalatı (milyon dolar)	30
Tablo 8. Yıllar İtibariyle Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü İhracatı (milyon dolar)	30
Tablo 9. Ülkemizin En Fazla Tekstil İthalatı Yapılan 5 Ülke ve İthalat Miktarları (milyon dolar)	31
Tablo 10. Ülkemizin En Fazla Tekstil İhracatı Yapılan 5 Ülke ve İhracat Miktarları (milyon dolar)	31
Tablo 11. Ülkemizin En Fazla Hazır Giyim İthalatı Yapılan 5 Ülke ve İthalat Miktarları (milyon dolar)	31
Tablo 12. Ülkemizin En Fazla Hazır Giyim İhracatı Yapılan 5 Ülke ve İhracat Miktarları (milyon dolar)	31
Tablo 13. Sektörlerde İşyeri Sayıları (firma)	34
Tablo 14. SWOT Analizi	39
Tablo 15. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Büyüklüğü ve Çalışan Sayıları	55
Tablo 16. Çalışanların Cinsiyete Göre Dağılımı	56
Tablo 17. Çalışanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	56
Tablo 18. Çalışanların Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı	57
Tablo 19. Çalışanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	57
Tablo 20. Çalışanların Senelerine Göre Dağılımı	58
Tablo 21. Çalışanların Sosyal Güvenlik Kurumu'na Kayıtlı Olup Olmama Durumlarına Göre Dağılımı	58
Tablo 22. İş Kazalarının Sebeplerine Göre Dağılımı	59
Tablo 23. Çalışanlara Göre İş Kazalarının Meydana Geldiği Saat Aralığı	59

Tablo 24. İş Kazası Geçiren Çalışanların İş Kazası Sonrası Yara Aldığı Organ Veya Organlara Göre Dağılımı	60
Tablo 25. İş Kazası Geçiren Çalışanların İş Kazası Sonuçlarına Göre Dağılımı	61
Tablo 26. İşyerinde Çalışanlara Verilen Koruyucu Malzemelerin Denetlenmesi	61
Tablo 27. Çalışanların Kişisel Koruyucu Malzemelerini Kullanma Sıklığına Göre Dağılımı	62
Tablo 28. İşyerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanı Bulunup Bulunmaması	63
Tablo 29. İşyerinde Revir, Doktor veya Herhangi Bir Sağlık Personelinin Bulunup Bulunmadığı	63
Tablo 30. Firmalara Göre Çalışanların İş Kazası Geçirme Durumları	63
Tablo 31. Firmalara Göre İş kazası Geçirme	64
Tablo 32. Firmalara Göre Çalışanların Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlı Olup Olmama Durumları	64
Tablo 33. Firmalara Göre Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlı Olup Olmama	64
Tablo 34. Çalışanların Cinsiyete Göre İş kazası Geçirme Durumları	65
Tablo 35. Cinsiyete Göre İş Kazası Geçirme	65
Tablo 36. Çalışanların Yaşlarına Göre İş Kazası Geçirme Durumları	65
Tablo 37. Yaşlara Göre İş Kazası Geçirme	66
Tablo 38. Çalışanların Eğitim Durumlarına Göre İş Kazası Geçirme Durumları	66
Tablo 39. Eğitim Durumuna Göre İş Kazası Geçirme	66
Tablo 40. Çalışanların Çalışma Senelerine Göre İş Kazası Geçirme Durumları	67
Tablo 41. Çalışma Senelerine Göre İş kazası Geçirme	67
Tablo 42. Çalışanların İş Güvenliği Eğitimi Alıp Almama Durumuna Göre İş Kazası Geçirme Durumları	67
Tablo 43. İş Güvenliği Eğitimi Alıp Almama Durumuna Göre İş Kazası Geçirme	68
Tablo 44. Çalışanların Cinsiyete Göre İş Kazalarının Meydana Geldiği Gün	68
Tablo 45. Cinsiyete Göre İş Kazalarının Meydana Geldiği Gün	68
Tablo 46. Firmalara Göre Çalışanların Meslek Hastalığına Yakalanma Durumları	69
Tablo 47. Firmalara Göre Meslek Hastalığına Yakalanma	69
Tablo 48. Çalışanların Cinsiyete Göre Meslek Hastalığına Yakalanma Durumları	69
Tablo 49. Cinsiyete Göre Meslek Hastalığına Yakalanma	70
Tablo 50. Çalışanların Yaşlarına Göre Meslek Hastalığına Yakalanma Durumları	70

Tablo 51. Yaş Grubuna Göre Meslek Hastalığına Yakalanma	70
Tablo 52. Çalışanların Eğitimi Durumlarına Göre Meslek Hastalığına Yakalanma Durumları	71
Tablo 53. Eğitim Durumuna Göre Meslek Hastalığına Yakalanma	71
Tablo 54. Çalışanların İş Güvenliği Eğitimi Alıp Almama Durumlarına Göre Meslek Hasatlığına Yakalanma Durumları	71
Tablo 55. İş Güvenliği Eğitimi Alıp Almama Durumlarına Göre Meslek Hasatlığına Yakalanma	72
Tablo 56. Çalışanların Eğitim Durumlarına Göre Tazminat Alıp Almama Durumları	72
Tablo 57. Eğitim Durumuna Göre Tazminat Alıp Almama	72
Tablo 58. Çalışanların Yaşlarına Göre Tazminat Alıp Almama	73
Tablo 59. Yaşa Göre Tazminat Alıp Almama	73
Tablo 60. Çalışanların Çalışma Senelerine Göre Tazminat Alıp Almamama Durumları	73
Tablo 61. Çalışma Senelerine Göre Tazminat Alıp Almamama	74

ŞEKİLLER

Şekil 1. Eğitim Durumlarına Göre İş Kazası Geçirenlerin Durumu	5
Şekil 2. İş Kazası Nedenleri	10
Şekil 3. Emniyetsiz Durum ve Hareketlerin İş Kazalarına Olan Etkisi	11
Şekil 4. 2012-2015 Yıllarına Göre Meslek Hastalığı Sayıları	16
Şekil 5. Tekstil ve Hazır Giyim Sanayileri Üretim Endeksi (2010=100)	27
Şekil 6. Yıllara Göre İstihdam Endeksi	28
Şekil 7. Sektörlerin Kapasite Kullanımı	35
Şekil 8. THD Sektörleri Üretim Haritası ve Kümelenme	36



ÖNSÖZ

Ülkemizde diğer sektörlerde olduğu gibi tekstil sektöründe de her geçen gün iş kazası ve meslek hastalığı riskini azaltmak için verilen önem artsa da yeterli değildir. İş kazaları ve meslek hastalıkları oranının yükselmesi bireysel ve toplumsal olarak sağlığa zarar verdiği gibi, çalışma hayatını da olumsuz etkilemekte ve hem devlete hem de işverenlere ekonomik maliyet yüklemektedir. Bu nedenle bu çalışmada tekstil sektöründe meydana gelen iş kazalarının ve meslek hastalıklarının çalışma hayatına etkileri araştırılmıştır.

Bu araştırmanın temel amacı, Adana Organize Sanayi Bölgesinde bulunan tekstil sektöründe meydana gelen iş kazalarının ve meslek hastalıklarının çalışma hayatındaki durumunu incelemektir. Özellikle sanayi sektöründe faaliyet gösteren tekstil sektörünün bölümlerinden olan dokuma işletmelerine ve araştırmacılara iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi konusunda ışık tutmasını dilerim.

Bu çalışmada bilgi yöntemlerinden olan anket kullanım yöntemi tercih edilmiştir. Anket formu geliştirilirken ilgili literatür bilgilerine, çeşitli kaynak, kitap, dergi, makale, tez, raporlar ve internet üzerinden yapılan taramalar yoluyla ulaşılmıştır. Ayrıca iş kazaları ve meslek hastalıkları ile ilgili kanunlarda incelenmiştir. Dokuma üzerine kurulan ve evreni temsil ettiğine inanılan 5 dokuma firması seçilerek araştırma tamamlanmıştır. Araştırma için 5 işletmeyle görüşülmüş fakat çeşitli nedenlerle bir tanesi değerlendirme dışı bırakılarak 4 tanesi değerlendirmeye alınmıştır. Ankete 143 erkek çalışan, 57 kadın çalışan katılmıştır. Araştırmada verilerin analizi yapılırken SPSS 24 paket programı kullanılmıştır

Bu çalışmada bana bilgi, tecrübe ve yönlendirmeleriyle yardımcı olan, tez konusunun tespitinden tamamlanma aşamasına kadar geçen süre içinde yardımını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Mustafa Öztürk'e, Yrd. Doç. Dr. Mürşit Işık'a, Doç. Dr. Tugay Arat'a ve Doç. Dr. Erhan Summak'a teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan maddi ve manevi destekte bulunan değerli aileme ve Sinan Arıkdoğan'a teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

Toplumsal alanı etkisi altına alan sanayi devrimi çalışma hayatını da doğal olarak etkilemiştir. Sanayileşme devrimi ile temelleri atılan makineleşme hareketleri günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte daha çok gelişmiştir. Teknolojinin gelişmesi çalışanların üzerindeki yükü azaltmış gibi görünse de çalışanların bu makinelerle birlikte aynı yerde çalışma mecburiyetinde olması birden fazla sorunu ve riski arttırmıştır.

Tekstil sektörü sanayileşme sürecinin ilk başladığı sektörlerden birisidir. Tekstil sektörü ağır ve tehlikeli işler kapsamında yer almaktadır. Bu yüzden tekstil sektörü emek yoğun bir sektör olarak kabul edilir. Emek yoğun bir sektör olmasında ise, üretim aşamasında kullandığı makine çeşitliliği ve üretim hızının düşüklüğü gibi nedenler yer almaktadır.

Makineleşme, çalışma hayatında bir yandan iş kazalarını azaltırken diğer yandan da yeni teknolojiler yeni iş kazalarını ve meslek hastalıklarını beraberinde getirmektedir. Baktığımızda iş kazaları ve meslek hastalıkları, çalışma hayatının en büyük problemlerin başında yer almaktadır.

Türkiye’de binlerce insan iş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle hayatını kaybetmekte ya da işgöremez hale gelmektedir. Kaynaklara göre, meslek hastalıkları adli vakalar olarak ifade edilmektedir. Meslek hastalıklarının tanısının yapılabilmesi için ülkemizde toplam üç tane SSK meslek hastalığı hastanesi bulunmaktadır. Bunlar; İstanbul, Ankara ve Zonguldak illerinde bulunmaktadır.

Meslek hastalıkları oranının ülkemizde daha çok olması düşünülürken teşhis konulabilecek herhangi bir alt yapının olmaması, doktorların ve çalışanların bilgisizliği gibi sebeplerden dolayı çok az sayıda teşhis konulmaktadır. İş kazalarının ve meslek hastalıklarının en fazla olduğu sektörler arasında inşaat ve maden sektöründen sonra tekstil sektörü gelmektedir. Tekstil sektörü Adana sanayisi için önemli bir paya sahiptir.

Bu çalışmada, Adana’da tekstil sektörünün bölümlerinden olan dokuma sektörü üzerine bir uygulama ile iş kazaları ve meslek hastalıkları incelenecektir. Araştırma

anket çalışması tekniğine dayanmaktadır. Araştırma soruları SPSS sonuçlarına göre yorumu yapılmıştır. Bu çalışma toplam üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanı birinci bölümünde; genel olarak iş kazaları ve meslek hastalıkları kavramları incelenmiştir. İş kazalarının nedenleri, bildirim süreleri, iş kazasından sayılan haller, meslek hastalıklarının tespiti, ortaya çıkmasında etkili olan faktörler, bildirim süreleri ve meslek hastalıklarına karşı korunmaya ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise; Türkiye’de tekstil sektörü başlığı adı altında Türkiye’de tekstil sektörünün mevcut durumu, tekstil sektörünün swot analizi ve tekstil sektörünün yapısal sorunları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü ve son bölümünde ise; Adana Organize Sanayi Bölgesinde bulunan tekstil sektörünün bölümünden olan dokuma işletmelerinde meydana gelen iş kazalarının ve meslek hastalıklarının tespit edilmesi ilgili araştırmaya yer verilmiş ve araştırma sonuçları irdelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI

1.1. İŞ KAZALARI KAVRAMI

1.1.1. İş Kazasının Tanımı

Kaza kavramının tanımına baktığımızda biri geniş, diğeri dar olmak üzere iki anlamı bulunmaktadır. Geniş anlamda kaza; beklenilmedik (aniden) şekilde ve istenilmeyerek bir zararın meydana gelmesinde etkili olan sebepler bütününe denilmektedir. Dar anlamda kazadan amaç ise, insanın zarar görmesi, yani ölüm veya vücut bütünlüğünün zarar görmesidir. İş kazalarında, sadece dar anlamda kaza kavramı önemlidir¹.

İş kazası, önceden planlanmamış, bilinmeyen ve kontrol altına alınmamış olan, çevresinde zararlar oluşturabilecek olaylardır². İş kazası, işçiyi bedenen ya da ruhen zarara uğratan olaylardır. İş kazası tanımı farklı kurum ve kuruluşlar tarafından çeşitli şekillerde ifade edilmektedir.

İş kazasının ILO'ya göre tanımı, “belirli bir zarara ve yaralanmaya neden olan ve beklenilmeyen bir olay” şeklinde ifade edilmiştir. Dünya Sağlık Teşkilatı'na (WHO) göre tanımı, “önceden planlanmamış, çoğu zaman yaralanmalara, makine ve teçhizatın zarara uğramasına veya üretimin bir süre durmasına yol açan olay” olarak tanımlanmıştır³. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununa göre tanımı, “işyerinde veya işin yürütülmesi esnasında meydana gelen, ölüme neden olan veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hale getiren olay” olarak tanımlanmıştır⁴. 30 Haziran 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun

¹ Cevdet İlhan Günay, *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, Yetkin Basımevi, Ankara, 2008, s. 205.

² Ali Rıza Aksöyek, “*Türk İnşaat Sektöründe İş Kazalarının ve İş Güvenliği Sorununun İncelenmesi*”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2002, s. 3.

³ İnci Dengizler, “*Konfeksiyon Sektöründe İşçi Sağlığı ve İş güvenliği*”, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2002, s. 19.

⁴ Sıddık Topaloğlu-Faruk Çinkı, *İş Kazası ve Meslek Hastalığı*, TİSK, Ankara, 2014, s. 39.

üçüncü maddesinde⁵ iş kazası tanımı yapılsa bile ülkemizde, meydana gelen iş kazası sonuçlarına göre Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından yapılacak işlemler için 5510 sayılı SSGS Kanunu'nun 13'üncü maddesi esas alınmaktadır⁶. 5510 sayılı kanunda bu madde incelendiğinde, iş kazasının tanımından çok hangi hallerde meydana gelen kazanın iş kazası sayılacağı düzenlenmiştir⁷. Bu Kanuna göre hangi durumların iş kazası olarak kabul edileceği bir sonraki başlık altında açıklanacaktır.

Türkiye 'de 2014 yılında 221.366 adet iş kazası bildirimi yapılmış, bunlardan 1626 adedi ölümle, 1421 adedi ise sürekli iş göremezlik ile (yani vücudun %10 oranında iş yapamaz hale gelmesi) sonuçlanmıştır. İş kazalarının sıklık ve ağırlık derecelerine göre gelişimi Şekil1'de gösterilmiştir. Baktığımızda 2012 ile 2013 yılları arasında iş kazası sayılarında yaklaşık 2,5 kat artış yaşanmıştır. 2012 yılında ve daha önceki yıllarda iş kazası geçiren sigortalı sayılarına ait istatistikler verilirken ödemesi yapılıp kapatılan iş kazası sayıları esas alınmaktaydı. 2013 yılından itibaren ise iş kazası bildirim formunun elektronik ortamda alınmaya başlanmasıyla iş kazası geçiren tüm sigortalı sayılarına ait veriler Avrupa Birliği Standartları (ESAW) esas alınarak verilmeye başlanmıştır. 2013 yılında 191.389 olan iş kazası bildirimi sayısı yaklaşık %15'lik bir artışla 2014 yılında 221.366'ya yükselmiştir⁸.

2014 Manisa Soma'da ortaya çıkan maden faciasında 301 maden işçimizin maden kazasında hayatını kaybetmesi sebep olmuştur. Bu kaza gerçekleşmeseydi iş kazası ölüm hızı 10.0'a düşecekti⁹. Madencilik sektöründe yaşanan bu Soma faciası nedeniyle iş kazası ölüm hızı yükselmiştir.

⁵ Faruk Ergüt, “İşletmelerde İş Sağlığı ve Güvenliğinin Sağlanmasında Önleyici Uygulamaların Önemi” Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2015, s. 39.

⁶ Cem Baloğlu, “İşverenlerin İş Kazalarında Doğan Hukuki Sorumluluğu”, *Kamu- İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 2014, c. 13, S. 3, s. 109.

⁷ Gaye Burcu Yıldız, “İşverenin İş Kazasından Doğan Hukuki Sorumluluğu”, *Toprak İşveren Dergisi*, 2010, S. 86, s. 9.

⁸ Kemal Üçüncü, “2014 Yılı SGK İş Kazası İstatistiklerinin Analizi”, <http://www.isteguvencilik.tc/2014%20SGK%20Analiz.pdf>, (06.04.2016).

⁹ Kemal Üçüncü, “2014 Yılı SGK İstatistikleri Analizi”, <http://www.isteguvencilik.tc/2014%20SGK%20Analiz.pdf>, (06.04.2016).

Tablo 1. İş Kazası Geçiren Sigortalı Sayılarının Aylara ve Cinsiyete Göre Dağılımı

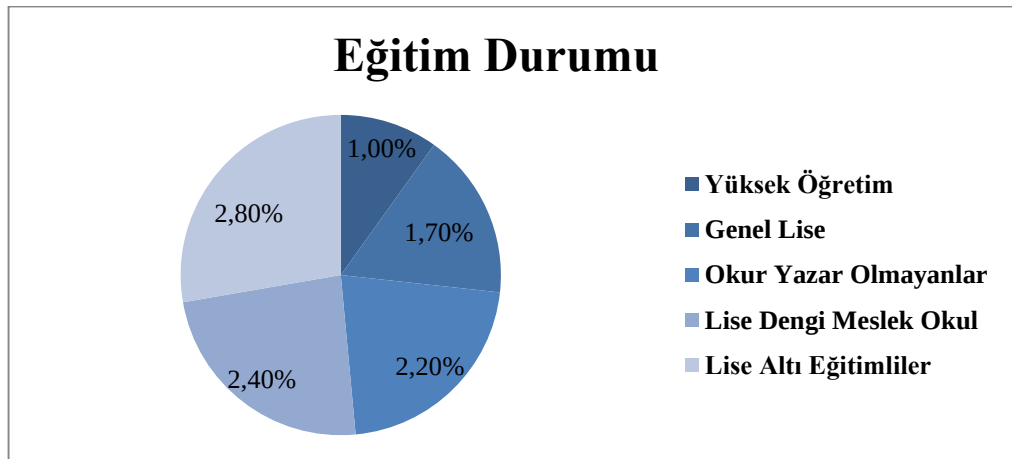
Aylar	Erkek	Kadın	Toplam
Ocak	14.746	2 518	17.264
Şubat	14.507	2.279	16.786
Mart	16.323	2.576	18.899
Nisan	16.614	2.596	19.210
Mayıs	17.759	3.087	20.846
Haziran	8.020	2.852	20.872
Temmuz	17.670	2.876	20.546
Ağustos	19.687	3.175	22.862
Eylül	16.478	2.899	19.377
Ekim	18.674	3.205	21.879
Kasım	18.386	3.261	21.647
Aralık	18.058	3.301	21.359
Bilinmeyen	0	0	0
Toplam	206.922	34.625	241.547

Kaynak: TÜİSAG, 2015 Yılı İş Kazası ve Meslek Hastalıkları İstatistikleri, <https://tuisag.com/2015-yili-is-kazasi-meslek-hastaliklari-istatistikleri/>, (21.05.2017).

Eğitim Durumu

Eğitim durumuna göre iş kazası geçirme durumları aşağıda Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Eğitim Durumlarına Göre İş Kazası Geçirenlerin Durumu



Kaynak: TÜİK “İş kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları 2013”, http://www.tuik.gov.tr/jsp/duyuru/upload/yayinrapor/2013_ISKAZALARI_VE_SAGLIK_PROBLEMLERI_RAPORU.pdf, (06.04.2016).

Eğitim durumuna göre 2013 yılında iş kazası geçirenlerin oranlarına bakıldığında; son 12 ay içinde lise altı eğitilmişlerin %2,8'i bir iş kazası geçirirken, genel lise mezunlarında bu oran %1,7, lise dengi meslek okul mezunlarında %2,4, yükseköğretim mezunlarında ise %1 olarak tahmin edilmiştir.

1.1.2. İş Kazasından Sayılan Haller

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13'üncü maddesinde iş kazasından sayılan hallere yer verilmiştir.

5510 sayılı Kanun çıkmadan önceki dönemde, iş kazası kavramı, esas olarak 506 sayılı Kanunun 11'inci maddesinde hangi hal ve durumlarda meydana gelen kazanın iş kazası sayılacağını hükme bağlamıştı. 5510 sayılı Kanun'un 13'üncü maddesinde yer alan ve iş kazası olarak kabul edilen hal ve durumlar, büyük ölçüde 506 sayılı Kanun'un 11'inci maddesi esas alınarak kaleme alınmıştır. Bu 11'inci maddesi ile ilgili önceki dönemdeki bilimsel görüş ve yargı kararlarının 5510 sayılı Kanun'un 13'üncü maddesinde de önem ve geçerliliğini aynen korunacağı öngörülmüştür¹⁰.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13'üncü maddesine göre, “İş Kazası;

- a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
- b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütülmekte olan iş nedeniyle,
- c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- d) Bu Kanunu'nun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında,

¹⁰ Ali Güzel - Ali Rıza Okur - Nurşen Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s. 325.

meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen özre uğratan olaydır”¹¹ şeklinde ifade edilmektedir.

Meydana gelen kazanın 5510 sayılı Kanunu anlamında iş kazası olarak sayılabilmesi için kaza geçiren kişinin SSGSSK uygulaması bakımından sigortalı olarak sayılması, ortaya çıkan kazanın Yasanın 13/I’inci maddesinde sayılan hallerden birinde meydana gelmiş olması gerekmektedir. Kaza sonucunda bedensel veya ruhsal ya da hayatını kaybetme şeklinde zararın meydana gelmesi ve kaza ile meydana gelen zarar arasında uygun bir illiyet bağının bulunması gerekmektedir¹². Kanunda da belirtildiği gibi iş kazasının, 13’üncü maddedeki sayılan halleden meydana gelmesi ve yapılan işle ilgili bir nedensellik bağının olması gerekmektedir.

a) 5510 sayılı Yasadaki düzenleme biçimi, asıl işyeri, bağlı işyeri, eklenti ve araçlarda ortaya çıkabilecek kazaların büyük bir bölümü iş kazası olarak sayılmaktadır. Sigortalının hangi nedenle olursa olsun, işyerinde bulunduğu sırada başına gelen her kaza, iş kazası olarak kabul edilecektir¹³.

Örneğin; işyerinin eklentisi olan avluda sigortalının kazılan çukura düşerek yaralanması iş kazası olarak kabul edilmelidir. Diğer taraftan herhangi bir olayla ilgisi olmaksızın işyerinde geçirdiği kalp krizi veya başka bir hastalık sebebiyle ölen sigortalının ölümü, iş kazası olarak kabul edilemez. Burada dikkat edilecek husus, meydana gelen olay ile sonuç arasında bir ilişkinin olup olmadığıdır¹⁴.

b) “İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle”, ortaya çıkan olaylar tipik bir iş kazası olarak kabul edilmektedir. Buna göre, kereste fabrikasında hızar makinesinde çalışan kişinin, elini bu makineye kaptırması veya elektrik tamir ve bakım atölyesinde çalışan kişinin tamir için gittiği herhangi bir yerde elektrik akımına kapılması durumunda uğradığı kazalar iş kazası olarak kabul edilmektedir¹⁵. Tekstil fabrikasında çalışan bir işçinin, dokuma makinesinin bakımı yapılırken parmaklarını makineye kaptırarak kaybetmesi bir iş kazası olarak kabul edilmektedir.

¹¹ “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu”,
[http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.5510&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch,\(31.03.2016\).](http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.5510&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch,(31.03.2016).)

¹² Gaye Burcu Yıldız, a.g.e., s. 9.

¹³ Güzel – Okur –Caniklioğlu, a.g.e., s. 332.

¹⁴ Dengizler, a.g.e., s. 39-40.

¹⁵ Engin Biçer, “İş Kazalarının Nedenleri Maliyeti ve Önlenmesi Üzerine Çalışma” Gazi Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007, s. 12.

c) Sigortalının işveren tarafından görevle başka bir yere gönderilmesi durumunda, asıl işini yapmaksızın geçen süre zarfı içinde uğradığı tüm kazalar, iş kazası olarak kabul edilmektedir. İşveren sigortalıyı işyeri dışında başka bir görevi yapması için yükümlü tutabilir, bu görev yerinin aynı veya farklı ilde olması önemli değildir. Sigortalı, işverenin işini yapmak için başka yere gitmektedir, bu durum da sigortalının işverenin otoritesi altında olduğunu açık bir şekilde göstermektedir. Yasa hükmünde “sigortalının asıl işini yapmaksızın geçen zaman” ibaresine yer verilmiş, bu zamanın nasıl kullanılacağı konusunda herhangi belli bir açıklamaya yer verilmemiş ve herhangi bir ayırım yapılmamıştır¹⁶.

Burada dikkat edilmesi gereken husus, ortaya çıkan kazanın işverenin sigortalıya yapması için vermiş olduğu görevle ilgisinin bulunup bulunmadığı, görevin yerine getirilmesi için geçen süre içinde ortaya çıkıp çıkmadığının tespit edilmesidir. Başka bir yere görevli olarak gönderilen sigortalının görev konusu ile ilgisi bulunmayan ve görevinin dışında ortaya çıkan hal ve durumlar iş kazası olarak kabul edilmez¹⁷.

Örneğin; Amasya’da bir “A” işyerinde çalışan davacı, mülkiyeti şirkete ait olan ve işverenin kendi oğlunun idaresinde olan bir araçla, yanlarına birkaç arkadaşını alarak Çorum iline eğlenmek için gitmişlerdir. Eğlence sonunda aşırı alkollü halde Samsun iline doğru giderken trafik kazası geçirmişlerdir. Davacı, işverence görevlendirildiği iddiası ile iş kazası olarak değerlendirilmesi gerektiği talebinde bulunmuş ve görevli mahkeme davacı lehine karar vermiştir. Yargıtay, özel amaçlı seyahatler ve eğlence sonucunda ortaya çıkan kazaların iş kazası olarak sayılması mümkün değildir şeklinde sonuca bağlamış ve mahkemenin kararını bozmuştur¹⁸.

d) “Emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda” meydana gelen olaylar iş kazası sayılmaktadır.

4857 sayılı İş Kanun’un 66. Maddesinin 1. fıkrasının (e) bendi gereğince “çocuk emziren kadın işçilerin çocuklarına süt vermeleri için belirtilecek süreler” in çalışma süresinden sayılacağı hükme bağlanmıştır. Kanunu’nun 74. maddesinin son fıkrasına ve Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmeliğe (m.14) göre “Kadın işçilere bir yaşından

¹⁶ Güzel- Okur – Caniklioğlu, a.g.e., s. 334.

¹⁷ Topaloğlu-Çınk, a.g.e. , s. 114.

¹⁸ *Çimento İşveren Dergisi*, S.6, c.16, 2002, <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/hukuk14.pdf> , (30.03.2016).

küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam bir buçuk saat süt izni verilir. Bu sürenin hangi saatler arasında ve kaç bölünerek kullanılacağını işçi kendisi belirler. Bu süre günlük çalışma süresinden sayılır¹⁹.

Kadın sigortalının çocuğunu emzirmek için belirlenen zamanda işyerindeki emzirme odasında ayağı kayarak merdivenden düşmesi sonucunda meydana gelen kaza ve çocuğunun olduğu yere gidiş-gelişi esnasında geçirdiği trafik kazaları iş kazası sayılacaktır²⁰. Çünkü kadın işçinin belirlediği zaman dilimi içinde kazalar meydana geldiği için iş kazası sayılmaktadır.

e) “Sigortalının, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında” meydana gelen kazalar iş kazası olarak kabul edilmektedir²¹.

506 sayılı Kanunun m. 11/A, (e) bendi, “sigortalıların işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri” şeklindeydi. Burada dikkat edilecek nokta, sigortalıların işin yapıldığı yere toplu bir şekilde götürülüp getirilmesi esnasında meydana gelen kazaları iş kazası olarak saymaktaydı. Topluluk şartının gerçekleşmesi için en az iki işçinin taşınması yeterli görülmekteydi. 5510 sayılı Kanunun 13/I,(e) bendi “toplu olarak götürülüp getirilme” şartını kaldırmış ve sigortalıların işverence sağlanan bir taşıtla tek kişi olarak işe götürülüp getirilmeleri sırasında uğradıkları kazalar artık iş kazası olarak sayılacaktır. Örneğin işverence sigortalıya verilen ve sigortalının kendisinin kullandığı araçla işe gidiş - gelişindeki kazalar da iş kazasından sayılacaktır²².

Burada genellikle trafik kazalarının olacağı kabul edilebilir. Fakat trafik kazaları dışındaki kazalarda iş kazası olarak kabul edilecektir. Sigortalının araca binerken elinin kapıya sıkışması, dışarıdan açılan ateş sonucu yaralanması, taşıt içinde diğer işçi ile kavga etmesi sonucunda yaralanması gibi durumlar da iş kazası olarak kabul edilecektir. Yargıtay’a göre, sigortalının işe gitmek için işverence belirlenen yerde servis aracı beklerken üçüncü şahsa ait aracın çarpması sonucunda işçinin uğradığı kaza iş kazası sayılacaktır²³.

¹⁹ Sarper Süzek, *İş Hukuku (Genel Esaslar - Bireysel İş Hukuku)*, Beta Yayınları, İstanbul, 2014, s. 787-844.

²⁰ Topaloğlu –Çınk, a.g.e., s. 115.

²¹ Dengizler, a.g.e., s. 40.

²² Güzel–Okur–Caniklioğlu, a.g.e., s. 336.

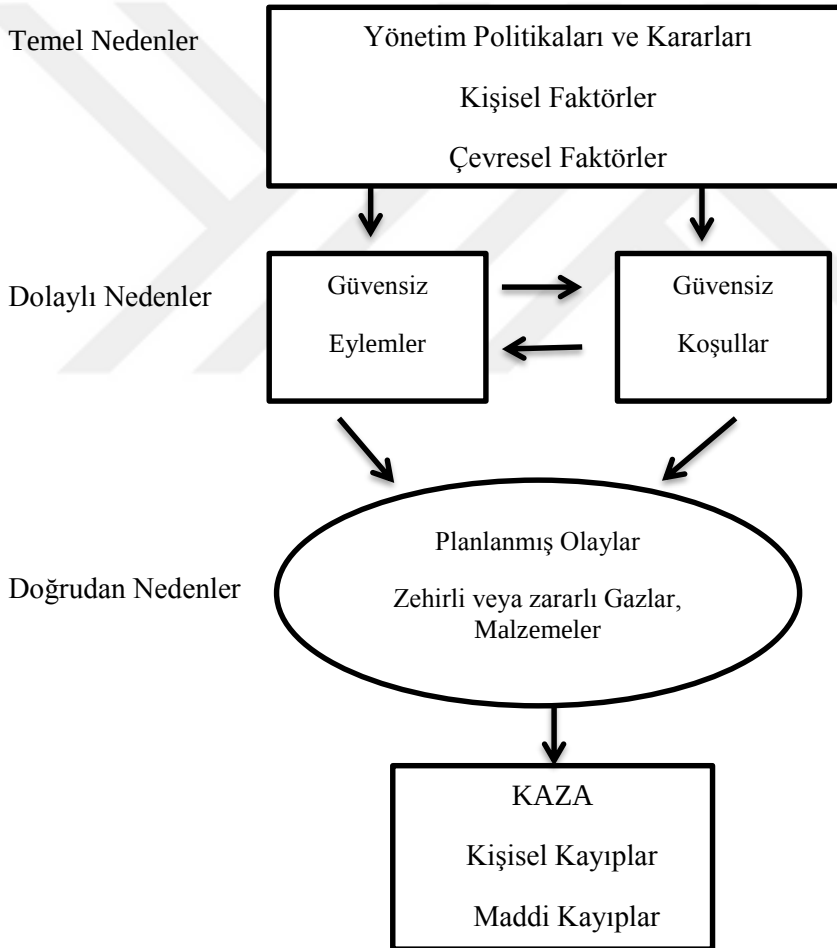
²³ Yalçın Bostancı, “Yargıtay Kararları Işığında İş Kazası Kavramı” *Kamu İş Dergisi*, 2005, c. 8, S. 1, s. 20-21.

1.1.3. İş Kazalarının Nedenleri

İş kazalarının genellikle birden fazla nedenleri olabilir. Bu nedenler ortadan kaldırılabiliirse kazalar önemli ölçüde engellenebilir. Her kazanın temel etkenlerini görebilmek çok önemlidir²⁴.İş kazalarının nedenleri üç grup altında toplanmaktadır. Bunlar;

- Temel nedenler
- Dolaylı Nedenler
- Doğrudan Nedenler

Şekil 2. İş Kazası Nedenleri



Kaynak: Nuri Akçın, “İş Kazalarının Nedenleri ve Önlenmesi”, 2001 İş Sağlığı –İş Güvenliği Kongresi Program Bildirileri / İSİG-22, 2001, s. 239.

²⁴ Gülay Dur, “Hazır Giyim İşletmelerinde Çalışan Personelin Çalışma Şartlarından Kaynaklanan Fiziksel Rahatsızlıklar ve İş Kazalarının Ergonomik Kriterler Açısından Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007, s. 52.

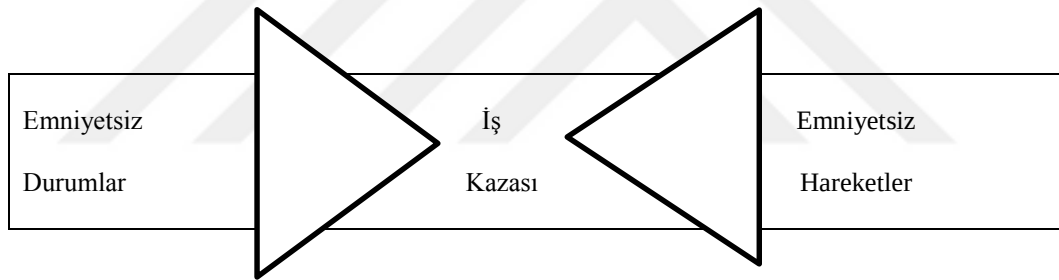
1.1.3.1. Temel Nedenler

Yönetim politikaları ve kararlarında, iş sağlığı ve güvenliği kurallarının ve talimatların olmaması, sağlık ve güvenlik planının yapılmaması veya yetersizliği, mesleki bilgi yetersizliği, denetim ve gözetim yetersizliği ve doğru yönlendirme yapılmaması gibi her türlü uygulamayı kapsamaktadır. Kazaların önlenmesi bakımından ilk olarak bu temel nedenler gözden geçirilmeli ve gereği yapılmalıdır²⁵.

1.1.3.2. Dolaylı Nedenler

İş kazalarının oluşmasına neden olan dolaylı nedenler, işyerindeki güvensiz koşullar ile çalışanların yaptığı güvensiz eylemler (hareketler) olmak üzere iki temel etkene indirgenebilir.

Şekil 3. Emniyetsiz Durum ve Hareketlerin İş Kazalarına Olan Etkisi



Kaynak: Ercüment N. Dizdar- Mustafa Kurt, *İş Güvenliği*, Kale OFSET, Ankara, 2001, s. 39.

“Günlük çalışmalar sırasında karşılaşılan en yaygın güvensiz eylemler ve koşullar şu şekilde sıralanabilir²⁶:

Güvensiz Eylemler

- Yanlış ekipman seçimi
- Ekipmanların ehil kişilerce kullanılmaması
- Arızalı ekipman kullanımı
- Emniyet ekipmanlarının çalışmaması
- İkazlara ve işaretlere uyulmaması

²⁵ Lütfi Alpsoy. “ *İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Genel Değerlendirmesi*”, 2013, s. 11.

²⁶ Akçın, a.g.e., s. 240-241.

- Hatalı çalışma pozisyonları ve kaldırma
- Alkol ve uyuşturucu kullanımı
- İş disiplinine uyulmaması

Güvensiz koşullar

- Yetersiz koruyucu
- Arızalı ekipmanlar
- Çalışma yerinin darlığı ve sıkışıklığı
- Yetersiz uyarı sistemi
- Yangın ve patlayıcı tehlikesi
- Yetersiz denetim
- Tehlikeli atmosferik koşullar (gaz, buhar, toz)
- Aşırı gürültü
- Yetersiz havalandırma
- Yetersiz aydınlatma
- Radyasyon yayılımı”

1.1.3.3. Doğrudan Nedenler

Zehirleyici, patlayıcı gaz, toz gibi tehlikeli maddeler ile mekaniksel, elektriksel, kimyasal enerji kaynaklarının ve radyasyonun yol açtığı sebepler doğrudan nedenler grubunda yer almaktadır²⁷.

Üretim sürecinde kullandığımız araç ve gereçler teknik bir bütün olarak kabul edilmektedir. Kullanılan araç ve gereçlerin üretim özelliklerinin, üretim alanında yanlış veya yetersiz olarak belirlenmesi teknolojik arızalarının ve buna bağlı olarak oluşan iş kazalarının nedeni arasında gösterilebilir²⁸. Detaylı iş kazaları analizlerinde doğrudan nedenler üzerinde durulmalıdır²⁹.

²⁷ Alkan Güney, “Türkiye’de İş Kazalarının Nedenleri ve Önlenmesi”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009, s. 90.

²⁸ Burhan Arık- Nuri Akçın, “İş Kazalarının Önlenmesi ve İş Güvenliği Analiz Tekniğinin Uygulanması”, *Türkiye 13 Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı*, 29-31 Mayıs 2002, s. 78.

²⁹ Akçın, a.g.e., s. 239.

1.1.4. İş Kazalarının Bildirim Süreleri

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13'üncü maddesinin ikinci fıkrasında iş kazalarının bildirim süreleri düzenlenmiştir. Buna göre;

- “İşveren kontrolünde bulunan bir yerde iş kazası meydana gelmesi halinde, işverenler tarafından kazanın olduğu yerdeki yetkili kolluk kuvvetlerine derhal, Sosyal Güvenlik Kurumu'na kazadan sonraki üç iş günü içinde,
- İşveren kontrolü dışındaki yerlerde iş kazası meydana gelmesi halinde ise iş kazasının öğrenildiği tarihten itibaren üç iş günü içinde bildirilmesi gerekmektedir”³⁰.

6331 Sayılı Kanunun 14'üncü maddesinde iş kazaların bildirimden söz edilmektedir³¹.

“İşveren, aşağıdaki hallerde belirtilen sürede Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirimde bulunur:

- a) İş kazalarını kazadan sonraki üç iş günü içinde
 - b) Sağlık hizmeti sunucuları veya işyeri hekimi tarafından kendisine bildirilen meslek hastalıklarını, öğrendiği tarihten itibaren üç iş günü içinde
- İşyeri hekimi veya sağlık hizmet sunucuları; meslek hastalığı ön tanısı koydukları vakaları en geç on gün içinde Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularına sevk eder.
 - Sağlık hizmet sunucuları kendilerine intikal eden iş kazalarını, yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucuları ise meslek hastalığı tanısı koydukları vakaları en geç on gün içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirir”³².

Bildirimler, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin ekinde yer alan İş Kazası ve Meslek Hastalığı Bildirim Formu' nun elektronik ortamda veya doğrudan ya da posta

³⁰ Burak Antmen, “İnşaat Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Bağlamında Şantiye Şeflerinin Görev ve Sorumlulukları” Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana 2013, s. 13-14.

³¹ Deniz Aksoylu, “Türkiye’de İnşaat Sektöründe İş Kazalarının Detaylı Analizi ve Mevzuatın Uygulanmadaki Etkinliği”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2015, s. 7.

³² Murat Kökten- Ozan Avinç, “6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nda İşveren Yükümlülükleri ve Tekstil Sektörü Açısından Bir Bakış”, *Tekstil ve Mühendis*, 2014, c. 21, S. 93, s. 45.

yoluyla ilgili Kuruma gönderilmesi gerekmektedir. İşveren, iş kazalarını kazadan sonraki üç işgünü içinde SGK' ya bildirmemesinin idari para cezası 2.000 TL olacaktır³³.

1.2. MESLEK HASTALIKLARI KAVRAMI

1.2.1. Meslek Hastalığının Tanımı

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununda meslek hastalığı, “Mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalığı ifade eder” şeklinde tanımlanmaktadır³⁴.

Meslek hastalığı, 506 Sayılı Kanunu’nun 11’inci maddesinde yer alan tanıma göre: “Meslek hastalığı, sigortalının çalıştırıldığı işin niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halleridir”³⁵.

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 14’üncü maddesinde yapılan tanıma göre: “Meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal engellilik halleridir” şeklinde tanımlanmaktadır³⁶.

506 Sayılı Kanun ile 5510 Sayılı Kanun’da yapılan meslek hastalığı tanımları birbirleriyle hemen hemen aynıdır. Genel hastalık ile meslek hastalığı kavramı birbirinden farklıdır. Her hastalık meslek hastalığı olarak değerlendirilmez³⁷. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere bir hastalığın meslek hastalığı olarak kabul görmesi için sigortalı çalışanın yaptığı iş ile meslek hastalığı arasında nedensellik bağı olmalıdır. Örneğin; yüksek şiddette gürültülü ortamda uzun süreli çalışmış bir işçinin işitme kaybı yaşaması

³³ Mustafa Baştaş, “6331 Sayılı Kanun Sonrası İş Kazalarının Bildirileceği Süreler ve Bildirim Yapılacak Kurumlar”, *SMMO*, 2013, s. 182-185.

³⁴ Topaloğlu - Çinkı, a.g.e., s. 120-121.

³⁵ Mesut Balcı, “İş Kazaları ve Meslek Hastalığı Nedeniyle İşverenin Sorumluluğu”, *Sicil Dergisi*, 2006, S.4, s. 155.

³⁶ MEB, *Mesleki Gelişim: İş Güvenliği ve İşçi Sağlığı*, 2014, s. 26.

³⁷ Balcı, a.g.e., s. 155.

meslek hastalığı olarak tanımlanmaktadır³⁸. Sigortalı çalışanın uzun yıllar sigara içmesi nedeniyle akciğer kanseri olması bir hastalıktır ama meslek hastalığı değildir. Çünkü yaptığı iş ile hastalığı arasında illiyet bağı bulunmamaktadır.

Aşağıdaki Tablo 2’de meslek hastalığına neden olabilecek potansiyel tehlikeler ve ortaya çıkabilecek hastalıklar yer almaktadır:

Tablo 2. İşgören Sağlığını Etkileyen Olası Hastalıklar

Potansiyel Tehlikeler	Ortaya Çıkabilecek Hastalıklar
Arsenik	Akciğer ve lenf kanseri
Asbest	Akciğer ve diğer organ kanserleri
Benzen	Lösemi, anemi
Biklorametileret	Akciğer kanseri
Kömür tozu	Karaciğer hastalıkları
Kok fırını ifrazı	Akciğer ve böbrek kanserleri
Pamuk tozu	Kronik bronşit, amfizemi
Kurşun	Çeşitli böbrek hastalıkları, kısırlık, ölü doğumlar
Radyasyon	Tiroid, kemik ve ciğer kanserleri, genetik hastalıklar, düşükler
Vinil klorit	Karaciğer ve beyin kanseri

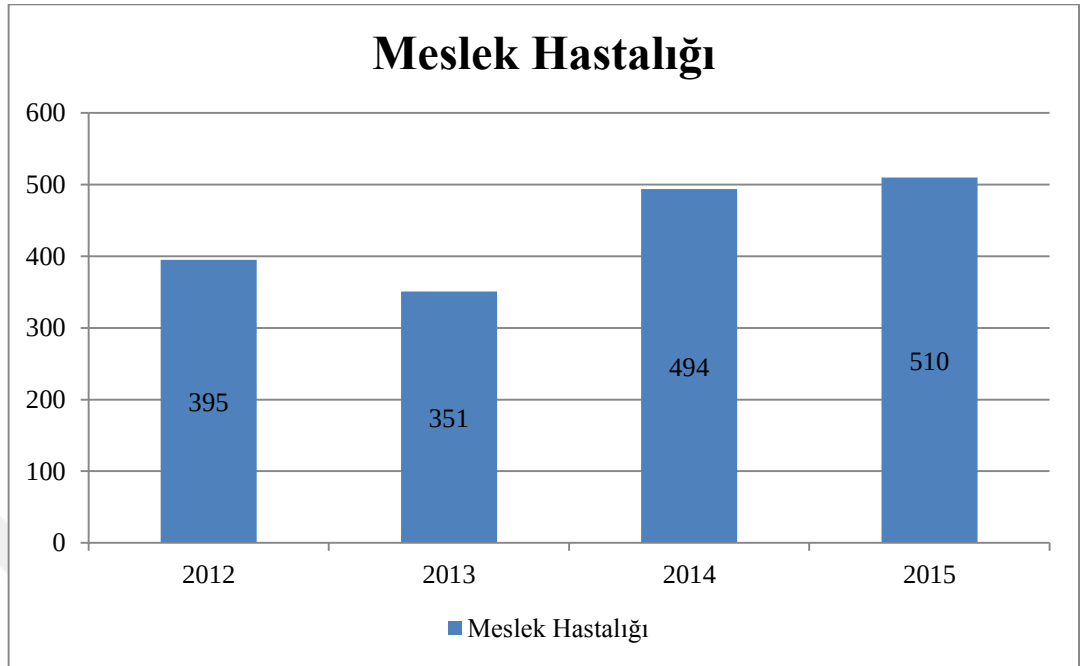
Kaynak: Zeyyat Sabuncuoğlu, *İnsan Kaynakları Yönetimi (Uygulamalı)*, Bursa, 2009, s. 317.

Ülkemizde yılda 30.000–100.000 arasında meslek hastalığı olması beklenmekteyken; bu hastalıkların birçoğu, tanı sistemlerinin ve iş teftişinin yetersiz olması sebebiyle mesleksel olduğu kanıtlanamamakta ve kayıtları tutulamamaktadır. Bunun yanında çalışanlarının %45,7 ‘si de kayıt dışıdır ³⁹.

³⁸ Şenay Özdemir – Handan Topçuoğlu, “İş Yerinde Meslek Hastalıkları Tanı ve Koruma Yolları”, *Mühendis ve Makine Dergisi*, 2009, c.50, S.592, s. 63.

³⁹ Ebrar Zeynep İlman, “ Türkiye’de Meslek Hastalıkları”, *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 2015, c.1, S.1, s. 33.

Şekil 4. 2012-2015 Yıllarına Göre Meslek Hastalığı Sayıları



Kaynak: SGK İstatistikleri,
http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari
(25.05.2017).

2012 yılında 40.000 dolayında meslek hastalığı olması beklenirken 395 meslek hastalığı belirlenebildi. Tespit edilen meslek hastalıklarının 246'sı (%62,2) mesleki akciğer (silikoz) hastalığıdır. Ülkemizde 2012 yılında 2 işitme kaybı yaşandığı tespit edildi. Kimyasalların neden olduğu toplam meslek hastalığı sayısı ise 78, bunun da 26'sı kurşun tozlarının neden olduğu hastalıklardır⁴⁰. 2015 yılında meslek hastalığı 2014 yılına göre %9,11 artış görülmektedir.

⁴⁰ Bedri Tekin, SGK 2012 Yılı İstatistiklerini Açıkladı,
<http://www.isgdosya.com/sgk-2012-yili-istatistiklerini-acikladi/>, (13.06.2016).

Tablo 3. Meslek Hastalığı Geçiren Sigortalı Sayılarının Aylara ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2015

Aylar	Erkek	Kadın	Toplam
Ocak	24	4	12
Şubat	15	1	10
Mart	26	3	21
Nisan	18	2	29
Mayıs	28	10	17
Haziran	25	1	13
Temmuz	35	1	33
Ağustos	20	2	13
Eylül	39	2	33
Ekim	35	5	34
Kasım	49	1	24
Aralık	26	2	25
Bilinmeyen	130	6	230
Toplam	470	40	510

Kaynak: TÜİSAG, 2015 Yılı İş Kazası ve Meslek Hastalıkları İstatistikleri, <https://tuisag.com/2015-yili-is-kazasi-meslek-hastaliklari-istatistikleri/>, (21.05.2017).

1.2.1. Meslek Hastalığının Tespiti

Sigortalının çalıştığı işten dolayı meslek hastalığına tutulduğu;

- Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucuları tarafından usulüne uygun olarak düzenlenen sağlık kurulu raporu ve bu raporun dayanağı ve diğer tıbbi belgelerin,
- Kurum tarafından gerekli görülmesi hallerinde işyerindeki çalışma şartlarını ve buna bağlı tıbbi sonuçlarını ortaya koyan denetim raporları ve gerekli belgelerin,

Kurum Sağlık Kurulunca incelenmesiyle tespit edilecektir⁴¹.

Meslek hastalıklarının tespitinde laboratuvar incelemelerinin önemli bir yeri vardır. Meslek hastalığı tespitinde kullanılan başlıca laboratuvar yöntemleri şunlardır:⁴²

- Biyokimyasal incelemeler: Kimyasal madde etkilenimi sonucu ortaya çıkan meslek hastalığında kan, idrar, nefes vb. çeşitli ortamlarda kimyasal maddenin

⁴¹ Sosyal Güvenlik Kurumu, Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü Kısa Vadeli Sigortalar Daire Başkanlığı, 2008, http://www.bilgin.net/CSGBmevzuatCDsi/2008_108.pdf (09.06.2016).

⁴² Nazmi Bilir, “Meslek Hastalıkları (tanı, tedavi ve korunma ilkeleri)”, *Hacettepe Tıp Dergisi*, 2011, c.42, S.4, s. 150.

etkisiyle meydana gelen bazı kimyasal değişiklerin tespitinde etkilidir. Örneğin; kanda kurşun tespit edilebilir.

- Radyolojik incelemeler: Akciğer hastalıklarının teşhisinde büyük ölçüde radyolojiden faydalanılır.
- Fizyolojik değerlendirmeler: Bu konuda en çok yararlanılan yöntemler solunum fonksiyon testleri ve işitme testleridir.
- Patolojik incelemeler: Patolojik incelemelerde hem tanısal hem hukuksal anlamda önemli yöntemlerdir.

Meslek hastalığı, işten ayrıldıktan sonra meydana çıkan ve sigortalı olarak çalıştığı işten kaynaklanmış ise, sigortalının 5510 Sayılı Yasayla sağlanan haklardan yararlanabilmesi için Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirtilen süreden daha uzun bir zamanın geçmemiş olması şarttır. Bu durumda olan kişiler istenilen gerekli belgelerle kuruma müracaat edebilirler⁴³.

Herhangi bir meslek hastalığının klinik ve laboratuvar bulgularıyla belirlendiği ve meslek hastalığına neden olan etkenin işyerindeki inceleme sonunda tespit edildiği durumlarda, meslek hastalıkları listesindeki **yükümlülük süresi**⁴⁴ aşılmış olsa bile, söz konusu hastalık kurumun veya ilgilinin başvurusu üzerine Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulunun onayı ile meslek hastalığı sayılacaktır⁴⁵.

Ancak hangi hallerin meslek hastalığı sayılacağı, iş kazası ve meslek hastalığı bildirgesinin şekli ve içeriği, verilme usulü ile 5510 Sayılı Yasa'nın 14' üncü maddesinin uygulanmasına ilişkin diğer usul ve esaslar, kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikte düzenlenir. Yönetmelikte belirlenmiş hastalıklar dışında herhangi bir hastalığın meslek hastalığı sayılıp sayılmaması hususunda çıkabilecek uyuşmazlıklar, Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulunca karara bağlanır⁴⁶.

⁴³ Topaloğlu – Çınk, a.g.e., s. 122.

⁴⁴ **Yükümlülük Süresi:** Sigortalının meslek hastalığına sebep olan işinden fiilen ayrıldığı tarih ile meslek hastalığının meydana çıktığı tarih arasında geçen en uzun süreyi ifade eder (Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemler Yönetmeliği m.4/n).

⁴⁵ Bilir, a.g.e., s. 150.

⁴⁶ “ Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu”

[http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.5510&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch,](http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.5510&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch,(31.03.2016).)
(31.03.2016).

1.2.3. Meslek Hastalıklarının Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Faktörler

Meslek hastalığına neden olan faktörleri kimyasal etkenler, fiziksel etkenler, biyolojik etkenler ve tozlar olmak üzere dört grupta sıralanabilir.

Kimyasal Etkenler:⁴⁷

- Metaller ve metalsiler
- Gazlar
- Çözücüler
- Asit ve alkali maddeler
- Pestisitler

Fiziksel Etkenler:⁴⁸

- Gürültü ve titreşim
- Yüksek ve alçak basınçta çalışma
- Soğuk ve sıcak ortamda çalışma
- Radyasyon
- Aydınlatma

Biyolojik Etkenler

Bakterilerin, virüslerin ve parazitlerin neden olduğu hastalıklardır. Aşağıdaki Tablo 4.'te gösterilmiştir.

⁴⁷ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, *Meslek Hastalıkları*, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 28.

⁴⁸ MEB, a.g.e., s. 27.

Tablo 4. Hastalığın Enfeksiyon Türleri ve Görüldüğü İşler

HASTALIKLAR	ENFENKSİYON TÜRÜ	HASTALIĞIN SIK GÖRÜLDÜĞÜ İŞLER
Şarbon	Bakteriyel	Çiftçi, kasap, veteriner
Tüberküloz	Bakteriyel	Çiftçi, kasap, veteriner, sağlık çalışanları
Bruselloz	Bakteriyel	Besiciler, sütçü, veteriner
Kırım Kongo (KKKA)	Viral	Çiftçi, besici
Salmonellozis	Bakteriyel	Veteriner, aşçı-mezbaha işçisi
Kedi Tırmığı	Bakteriyel	Veteriner, kedi- köpek sahibi

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, *Meslek Hastalıkları*, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 29.

Tozlar

Meslek hastalığına neden olan tozlar şunlardır:⁴⁹

- Fibrinojik Tozlar: Pamuk ve pamukla ilgili iş kollarında çalışanlarda ve asbestle uğraşanlarda meslek hastalığı (akciğer kanseri) yapar.
- Toksik (Zehirleyici) Tozlar: Endüstri sanayisinde kullanılan bazı metallerin ve organik maddelerin tozları vücutta zehirlenme belirtileri yapar. Örneğin; kurşun tozları
- Kanserojen Tozlar: Asbest tozları, krom bileşiklerinin tozları, kömür katranı ve kömür tozları kanserojen tozlar olarak nitelendirilir.
- Radyoaktif Tozlar: Radyoaktif maddelerin iyi muhafaza edilmemesi sonucunda bu maddelerle uğraşanlara ve atmosfere yayılarak canlılara zarar verir.
- Alerjik Tozlar: Bazı maddeler vücutta alerjiye neden olur. Örneğin; pamuk işiyle uğraşanlarda devamlı olarak öksürükler görülmektedir.
- Nötr Tozlar: Bu nötr dediğimiz tozlar vücutta birikme yaparak vücuda zarar verirler. Örneğin; demir, kalsiyum, kömür tozları gibi

⁴⁹ Dizdar – Kurt, a.g.e., s. 63-64.

1.2.4. Meslek Hastalığının Bildirim Süreleri

Meslek hastalığının bildirilme ve Kuruma bildirimin verilme süresi Kanunun 14'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre;⁵⁰

- *Kanunun 4 'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde sayılan sigortalılar ile Kanunun 5'inci maddesinin (a), (b), (c), ve (e) bendinde sayılan sigortalıların meslek hastalığına yakalanmaları halinde, işverenleri tarafından bu durumun öğrenildiği günden başlayarak üç iş günü içinde,*
- *Kanunun 5'inci maddesinin (g) bendinde sayılan sigortalının meslek hastalığına yakalanmaları halinde işvereni tarafından bu durumun öğrenildiği günden başlayarak üç iş günü içinde,*
- *Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalıların ise kendisi tarafından, meslek hastalığına tutulduğunun öğrenildiği günden başlayarak üç iş günü içinde Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü/ Sosyal Güvenlik Merkezlerine bildirim yapılmalıdır.*

Meslek hastalığının geç bildirilmesi ve bildirilmemesi durumunda ise;

“Meslek hastalığının, 5510 Sayılı Kanunun 14'üncü maddesinde belirtilen sürede işveren veya 5510 Sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalılarının kendilerince Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilmemesi halinde, bildirim tarihine kadar geçen süre için Sosyal Güvenlik Kurumunca bu durum için yapılmış masraflar ile ödenmişse geçici iş göremezlik ödenekleri kendilerine rücu edilir.

Meslek hastalığının bildirilmesine ilişkin olarak 5510 Sayılı Kanunda belirtilen yükümlülüğü yerine getirmeyen veya yazılı olarak bildirilen işverene veya 5510 Sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalıya, Sosyal Güvenlik Kurumunca bu durum için yapılmış bulunun masraflar ile ödenmişse geçici iş göremezlik ödenekleri rücu edilir”⁵¹ şeklinde ifade edilmiştir.

⁵⁰ Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü Kısa Vadeli Sigortalar Daire Başkanlığı, 2008, <http://www.bilgin.net/CSGBmevzuatCDsi/SGKGenelge.pdf>, (09.06.2016).

⁵¹ Topaloğlu – Çınk, a.g.e., s. 137.

1.2.5. Meslek Hastalıklarına Karşı Korunma

Meslek hastalıklarına karşı korunmak için ilk olarak yapılması gereken o işyerindeki hastalık etkenlerini tanımak gerekmektedir⁵². Çünkü meslek hastalığının nedeni iş yerindedir. İşyeri ortamında hastalığa neden olabilecek olan faktörlerin saptanması ve uygun önlemlerle ortamdan elimine edilmesi veya tam olarak elimine edilemiyorsa işçilerle temasını keserek işçilerin etkilenmesini önleyecek şekilde kontrol altına alınmalıdır⁵³.

Meslek hastalıklarına yönelik koruyucu yöntemler şunlardır:

- Tıbbi korunma yöntemleri
- Çalışma çevresine ait korunma tedbirleri
- İşçiye ait korunma yöntemleri olmak üzere üç bölüm altında incelenmektedir⁵⁴.

Meslek hatalıklarının önlenmesi açısından tıbbi yöntemlerin koruyucu etkisi olmaktadır. Tıbbi koruma yöntemleri ile işçilere işe giriş ve periyodik tıbbi kontroller yapılmaktadır. İşe giriş tıbbi korunma yöntemlerinin başında kişilerin uygu işe yerleştirilmesi ilkesi gelir⁵⁵. Yani işe göre işçi seçilmelidir. Hamile kadınlarının radyasyona maruz çalışma yerlerinde çalıştırılmamaları bu durumu en güzel şekilde açıklamaktadır. Periyodik tıbbi kontrollerin temelinde ise işin durumuna göre çalışanlar belirli zaman aralıklarıyla altı ayı geçmemek şartıyla muayenelerden geçirilmelidir. Periyodik muayenelerle hastalık belirtileri ortaya çıkmadan birçok hastalık daha başlangıcında yakalanabilir ve gerekli önlemler alınabilir⁵⁶.

İşyerinde sağlığa zararlı olan maddelerle işçiler ister istemez temas halinde olmaktadır. Bu maddelerin oluşumu engellenebiliyorsa koruyucuya gerek kalmaz. Bunun yolu da zararlı maddeleri kullanmamak veya değiştirmek gibi teknik korunma tedbirleri alınmasıdır. Bu amaçla çalışma çevresinde yapılacaklar şunlardır:

- Kullanılan zararlı maddelerin değiştirilmesi,

⁵² Özdemir – Topçuoğlu, a.g.e., s. 64.

⁵³ Bilir, a.g.e., s. 151.

⁵⁴ Ergüt, a.g.e., s. 71.

⁵⁵ Bilir, a.g.e., s. 151.

⁵⁶ Dizdar – Kurt, a.g.e., s. 66-67.

- İmalathanelerde kullanılan makinaların zararlı maddeleri dışarıya sızdırmamaları için kapalı çalışma yöntemi uygulanmalı,
- İşyerlerinde meslek hastalığına yol açabilecek maddelerle çalışan yerler kesinlikle diğer bölümlerden ayrılması sağlanmalı,
- Yapılan işe göre havalandırma yapılmalı,
- Tozlu çalışma ortamlarında ıslak çalışma yöntemi uygulanmalı,
- İşyerleri temiz tutulmalı ve makinelere bakım yapılmalı,
- Üretim planlanması yapılmalı,
- Çalışma ortamı ölçümleri (gürültü, toz ve gaz gibi) yapılmalıdır⁵⁷.

Meslek hastalıklarına yönelik koruyucu yöntemlerden bir diğeri de işçiye ait korunma yöntemidir. İşçileri meslek hastalığına karşı korumak ve çalışmayı daha ergonomik hale getirmek için kullanılan malzemelere kişisel koruyucu donanımlar denilmektedir. İşçiye ait koruyucuların seçiminde mutlaka uzman desteği olmalıdır. Gerekli risk analizleri yapılmadan kişisel koruyucu donanım kullanılmamalıdır. Aksi halde korumak amacıyla kullanılan araçlar işçileri tehlikeye atabilir ya da uygun olmayan kişisel koruyucular çalışmayı aksatabilir. Gürültülü ortamlarda çalışan işçinin gürültü dolayısıyla taktığı kulaklıklar, gelen bir iş kazası tehlikesinin fark edilmesini engelleyebilir⁵⁸.

Sonuç olarak meslek hastalıklarına karşı korunmak için işyeri ortamı çalışma şartlarına uygun hale getirilmelidir. Çalışanlara verilen kişisel koruyucular işçilere ait olmalı ve koruyucunun seçimi yapılırken bir uzman desteği olmalı risk analizi yapılmalıdır. Tozlu ortamlarda toz maskesi verilmeli, ıslak çalışma yöntemi uygulanmalı ve havalandırma yapılmalıdır.

⁵⁷ Dizdar – Kurt, a.g.e., s. 67.

⁵⁸ MEB, a.g.e., s. 33.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE TEKSTİL SEKTÖRÜ

2.1. TÜRKİYE’DE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN MEVCUT DURUMU

2.1.1. Tekstil Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri

Türkiye’nin öncü sektörlerden biri de tekstil ve hazır giyim sanayidir ve bu alanda yapıla yatırımlar ve üretim Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır. Sanayi, yüksek kar oranları, istihdam ve üretim ile ülke ekonomisinin lokomotif sektörü konumuna yükselmiştir⁵⁹. Tekstil sektörünün lokomotif sektör konumuna kadar yükselmesinin birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenler şunlardır:

- Ülkemizin coğrafi konum nedeni ile kazandığı üstünlükler, teslim sürelerinin kısa olması ve taşımacılık maliyetlerinin düşük olması
- Tekstilin hammaddesi olan pamuk bakımından Türkiye’nin zengin kaynaklara sahip olması
- Nüfus yoğunluğunun çok olması
- İşsizliğin fazla olması⁶⁰.

Türk tekstile ve hazır giyim sanayiye baktığımızda son otuz yıl içerisinde gerek sanayileşme gerekse pazar oluşumunda Türkiye ekonomisinde önemli rol almaktadır. Tekstil sektörü 1980’lerden bu yana ülke gelişiminde etkilidir ve bu sebeple ekonomik göstergelerdeki payı ile ülkenin temel sanayilerden biri olarak sayılmaktadır⁶¹.

Türkiye ekonomisinde ve endüstri sanayisinde önemli yeri olan bu sektörün değişen dünya rekabet şartlarına uyum sağlamaya çalışmaktadır. Gümrük birliğine 1990’lı yıllarda girilmiştir. 2001 yılında meydana gelen ekonomik kriz ve 2008 yılına

⁵⁹ Ömer Güleriyüz, “*Küresel Gelişmeler Işığında Türkiye’de Tekstil Sektörü ve Geleceği*”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta 2011, s. 61.

⁶⁰ Tuğba Orkun, “*Türkiye’de Tekstil Sektörü ve Enformal İstihdam*”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007, s. 79.

⁶¹ Selvi Uyanık-Tuğrul Oğulata, “*Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayisinin Mevcut Durumu ve Gelişimi*”, *Tekstil ve Mühendis*, 2013, c. 20, S.92, s. 61.

kadar korunma önlemi kapsamında büyük üretim ve ihracat potansiyeli olan kotaların tamamen kalkması Türk tekstil ve hazır giyim sektörü için önemli bir adım olmuştur⁶².

Tekstil endüstrisi elyaftan başlayarak iplik dokuma, örme, boya-baskı gibi işlemleri kapsayan emek yoğun bir sektör olduğu bilinmektedir. Türkiye ekonomisinin itici ve lokomotif gücünü oluşturan toplam ihracatımızın, %40'ından fazlasını tekstil sektörü oluşturmaktadır⁶³.

Tekstil ve hazır giyim sektörü istihdam ettiği 2,5 milyon genç nüfusunun eğitim seviyesi göz önüne alındığında Türkiye gerçeğinde yeri doldurulamayacak olan sektörlerden biridir⁶⁴.

Bununla beraber tekstil sektörünün bugünkü konumunu daha da güçlendirerek devam ettirebilmesi için, teknolojisini çağın önünde tutabilecek düzeyde geliştirmesine ve bilgi yoğunluğu ve katma değeri yüksek ürünlere yönelmesi gerekmektedir⁶⁵.

2.1.2. Üretim

Türkiye, Gümrük Birliği Antlaşmasıyla tekstil ve hazır giyim sektörüne getirdiği avantajlar, büyük pazarlara yakınlığı, kalifiye insan kaynağı ve tedarik zincirinin güçlü olması gibi nedenlerle dünyanın en rekabetçi ülkeleri arasında yerini almaktadır. Ülkemiz, tekstil sektöründe Avrupa'nın en büyük iplik, ev tekstili ve kot kumaş üretim kapasitesine sahiptir. Türkiye, kot kumaş ihracatında 3'üncü sırada yer almaktadır. Havlu üretiminde ise dünyanın ilk 4 tedarikçisinden biridir. Dünya'nın en büyük makine parkı brode ve gipür için kurulan makine parkıdır⁶⁶. Bazı illerde ön plana çıkan tekstil ürünleri şunlardır:

İplik üretimi: Kahramanmaraş, İstanbul, Adıyaman, Gaziantep, Bursa

Havlu, bornoz ve tekstil imalatı: Denizli

⁶² Fatih Mangır – Ahmet Ay, “Türkiye’de Tekstil – Hazır Giyim Sektörleri ve Rekabet Gücü” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 2009, s. 176.

⁶³ Bilge Afşar, *Tekstil Sektör Raporu*, Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Servisi, 2007, s. 4.

⁶⁴ ADSİAD, *Tekstil Sektöründe Sorunlar ve Çözüm Önerileri Raporu*, 2008, s. 3.

⁶⁵ Bülent Özipek – Dilek Bora, *Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk Tekstil Sektörünün Mevcut Durumu*, İstanbul Ticaret Odası, 2010, s. 13.

⁶⁶ Türkiye Cumhuriyeti Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, “Türkiye Tekstil, Hazır giyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Strateji Belgesi ve Eylem Planı”, Sanayi Genel Müdürlüğü, 2015-2018, s. 15.

İplik, battaniye, geri dönüşüm: Uşak

Terbiye: Adana, Çorlu ve Çerkezköy

Pamuklu dokuma: Adana

Polipropilen, dokusuz yüzey ve makine halıcılığı: Gaziantep

Konfeksiyon ve örme üretimi: İstanbul⁶⁷.

Deri işleme sanayinin, yoğunlaştığı iller: İstanbul-Tuzla, İzmir-Menemen, Tekirdağ-Çorlu, Uşak, Bursa, Balıkesir-Gönen, Bolu-Gerede, Isparta, Hatay, Manisa-Kula⁶⁸.

Türkiye son yıllarda haliya yaptığı yatırımlarla dünyanın en yeni makine parkuruna sahip olmakla birlikte 2013 yılında dünyanın en büyük 2'inci halı ve yer kaplama ihracatçısı konumuna gelmiştir. 2009 yılındaki küresel krizden Türk tekstil ve hazır giyim sektörü olumsuz etkilense de alıcılarının stoksuz çalışması ve küçük alımlara yönelmesi nedeniyle esnek üretim, hızlı teslimat avantajını kullanarak Uzakdoğu'nun müşterilerini Türkiye'ye çekmeyi başarmışlardır⁶⁹.

Şekil 5'te TÜİK tarafından yayınlanan 2010=100 bazlı üretim endeksi gösterilmektedir.

Üretim endeksi incelendiğinde 2008 yılıyla birlikte üretimde azalış görülmektedir. Diğer yandan, toplam imalat sanayii üretimin yükselmesi dikkatleri çekmektedir. Bu durumun sebebi olarak; ihracata yönelik üretim yapan tekstil ve hazır giyim sanayilerinin uluslararası ticarete kotaların kalkmasına bağlı olarak artan rekabet 2008 yılının son çeyreğinde başlayan ve etkileri hissedilmeye devam eden küresel kriz ve bu krize bağlı olarak uluslararası piyasalarda yaşanan talep azalışı karşısında üretimlerini azaltmaları gösterilebilecektir⁷⁰.

⁶⁷ Ercan Etki, *Tekstil Sektörü Raporu*, T.C. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Düzce Yatırım Destek Ofisi, 2013, s. 11.

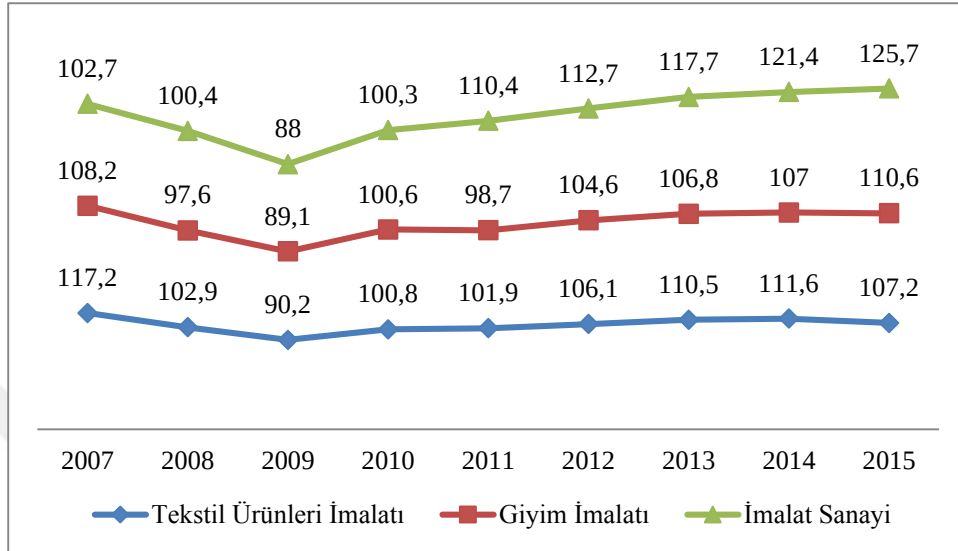
⁶⁸ Etki, a.g.e., s. 11.

⁶⁹ Türkiye Cumhuriyeti Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, a.g.e., s. 15-16.

⁷⁰ Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), *Tekstil-Deri-Hazır giyim Çalışma Grubu Raporu*, 2014, s. 8.

2010 yılından itibaren bir toparlanma görülmektedir. 2015 yılında tekstil ürünlerinde bir önceki yıla göre %4,4 oranında azalış görülmektedir.

Şekil 5. Tekstil ve Hazır Giyim Sanayileri Üretim Endeksi (2010=100)



Kaynak: TÜİK, “Sanayi Üretim Endeksi (2010=100)”, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1024 ,(04.07.2016).

2.1.3. İstihdam

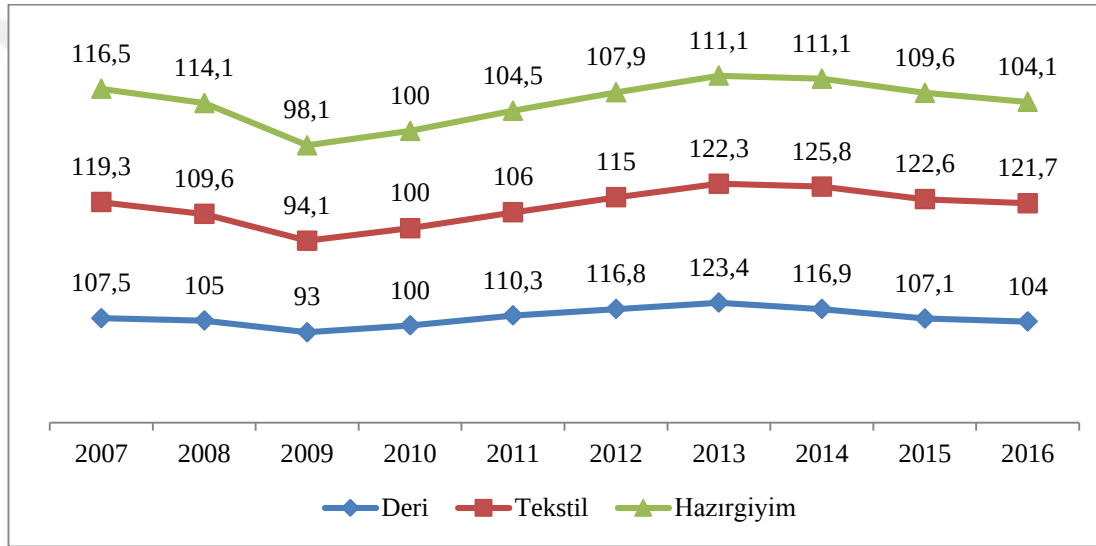
Tekstil, hazır giyim ve deri ürünleri sektörlerinde istihdam eden kişi sayıları 2014 yılında toplam 1.002.384’tür. Tekstil sektörüne baktığımızda yabancı ve çokuluslu şirketler fason üretim yapan bazı küçük işletmelerin maliyetlerini minimuma düşürebilmek için kayıt dışı istihdam yoluna başvurdıkları görülmektedir. Bu sektörlerin kayıt dışı istihdamda yoğunlaştığı bir diğer çalışma metodu da eve iş verme şeklindedir. Ev eksenli çalışma olarak da bilinen bu tip çalışmalar, sosyal güvenlik masrafları dışında iş sağlığı ve güvenliği gibi maliyet kalemlerinin olmayışından dolayı işverene daha uygun gelmektedir⁷¹.

⁷¹ Türkiye Cumhuriyeti Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, “Türkiye Tekstil, Hazırgiyim ve Deri Ürünleri Strateji Belgesi ve Eylem Planı”, Sanayi Genel Müdürlüğü, 2015-2018, s. 20.

Kayıt dışı çalışmalar ve yan sanayi ile birlikte tekstil, hazır giyim ve deri ürünleri sektörlerinin tüm sektörler içindeki toplam istihdam oranı %10 civarında olduğu belirtilmiştir⁷².

Öte yandan tekstil sektöründe 50’den fazla işçi istihdam eden işletmelerde işçi sayısının yüksek olması, tekstil sektörünün daha çok sermaye yoğun bir sanayi kolu olmasını, hazır giyim sektöründe ise işçilerin ağırlıklı olarak 10-49 arası işçi çalıştıran işletmelerde toplanması, hazır giyim sektörünün emek yoğun ve çoğunlukla küçük ve orta ölçekli firmaların faaliyet gösterdiği bir sanayi kolu olduğunu kanıtlamaktadır⁷³.

Şekil 6. Yıllara Göre İstihdam Endeksi



Kaynak: TÜİK , “Sanayi İşgücü Girdi Endeksleri (2010=100)”, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist> , (21.05.2017).

2008-2009 krizinden sonra 2013 yılı da dahil olmak üzere istihdamda artış olmuş, 2014 yılında deri sektörüne baktığımızda tekstil ve hazır giyim sektörüne göre istihdamda azalış olmuştur. 2016 yılında ise deri, hazır giyim ve tekstilde azalış olmuştur.

⁷² Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, “*Tekstil, Hazırgiyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Raporu*” Sanayi Genel Müdürlüğü, 2015/2, s. 13.

⁷³ Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı (2014/2018), a.g.e., s. 10-11.

2.1.4. Verimlilik

Tekstil, hazır giyim ve deri sanayilerinde verimliliğin 2012-2016 döneminde artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Diğer yandan bu sanayilerdeki verimlilik artışının toplam tekstil sanayindeki verimlilik artışından daha düşük kaldığı görülmektedir. En fazla verimlilik artışı tekstil sanayisindedir.

Tablo 5. Yıllara Göre Brüt Ücret- Maaş Endeksi (2010= 100)

	2012	2013	2014	2015	2016
İmalat	135,6	156,3	181,3	207,6	241,8
Tekstil	143,1	174,5	206,7	229,5	280,1
Hazır Giyim	136,4	157,5	182,2	204,0	236,8
Deri ve İlgili Ürünler	151,4	182,9	195,7	205,7	240,8

Kaynak: TÜİK , “Sanayi İşgücü Girdi Endeksleri (2010=100)”,
<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist> , (21.05.2017).

Tablo 6. Çalışılan Saat Başına Katma Değer Endeksi (2010 = 100)

	2012	2013	2014	2015	2016
İmalat	110	113,8	115,8	115,0	113,3
Tekstil	113,6	119,9	122,7	117,7	116,4
Hazır Giyim	106,5	108,1	105,7	102,8	98,0
Deri ve İlgili Ürünler	115,9	120,0	107,9	96,7	93,8

Kaynak: TÜİK , “Sanayi İşgücü Girdi Endeksleri (2010=100)”,
<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist> , (21.05.2017).

2.1.5. Dış Ticaret

Tekstil ve hazır giyim sektörünün içinde bulunduğumuz 2015 yılı itibariyle geldiği noktaya bakılacak olursa Türkiye’nin tekstil ve hazır giyim ithalatı, 2015 yılının

2014 yılına göre %21,2 oranında düşüşle 7 milyon dolara gerilemiştir. 2015 yılında tekstilin ithalatı %14,7 oranında gerileyerek 5 milyon dolara inmiştir. Bu dönemde aynı şekilde hazır giyim ithalatı da %6,5 oranında gerilemiş ve 2 milyon dolar değerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 7. Yıllar İtibariyle Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü İthalatı (milyon dolar)

	2014	2015	Değişim
Tekstil	6.000	5.118	-14,7%
Hazır Giyim	2.755	2.575	-6.5%
Toplam	8.755	7.693	-21.2%

Kaynak: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), “Dış Ticaret Veri Tabanları” <http://www.tobb.org.tr/DisTicaretMudurlugu/Sayfalar/dvtvb.php> , (09.07.2016).

Tablo 8. Yıllar İtibariyle Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü İhracatı (milyon dolar)

	2014	2015	Değişim
Tekstil	15.415	13.592	-11.8%
Hazır Giyim	13.775	12.527	-9.0%
Toplam	29.190	26.119	-20.8%

Kaynak: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), “Dış Ticaret Veri Tabanları” <http://www.tobb.org.tr/DisTicaretMudurlugu/Sayfalar/dvtvb.php> , (09.07.2016).

Tablo 8’e baktığımızda 2015 yılında tekstil ihracatı %11,8 oranında gerileyerek 15 milyondan 13 milyon dolara inmiştir. Hazır giyimde ise ihracat %9 oranında gerilemiş ve 12 milyon dolar değerinde gerçekleşmiştir.

Tekstil ve hazır giyim sektörlerinde ihracat ve ithalatımızın ağırlıklı olarak yapıldığı ülkeler aşağıdaki tablolar da gösterilmiştir.

Tablo 9. Ülkemizin En Fazla Tekstil İthalatı Yapılan 5 Ülke ve İthalat Miktarları (milyon dolar)

İthalat Yapılan Ülke	2015	2016	%Fark
Çin	1.561	1.637	4,8
Hindistan	684	687	0,4
Endonezya	699	628	-10,1
ABD	619	614	-10,01
İtalya	459	413	-0,8
Yıl Toplamı			

Kaynak: İTKİB Genel Sekreterliği

<https://www.ihkib.org.tr/tr/bilgi-bankasi/istatistikler/k-233>, (22.05.2017).

Tablo 10. Ülkemizin En Fazla Tekstil İhracatı Yapılan 5 Ülke ve İhracat Miktarları (milyon dolar)

İhracat Yapılan Ülke	2015	2016	%Fark
İtalya	748	729	-2,6
Bulgaristan	309	598	93,2
İran	319	387	21,5
Almanya	384	380	-1,0
ABD	346	313	-9,5
Yıl Toplamı			

Kaynak: İTKİB Genel Sekreterliği

<https://www.ihkib.org.tr/tr/bilgi-bankasi/istatistikler/k-233>, (22.05.2017).

Tablo 11. Ülkemizin En Fazla Hazır Giyim İthalatı Yapılan 5 Ülke ve İthalat Miktarları (milyon dolar)

İthalat Yapılan Ülke	2015	2016	%Fark
Çin	842	817	-3,0
Bangladeş	755	658	-12,9
İtalya	147	140	-4,8
Mısır	131	126	-4,0
Hindistan	105	86	-18,7
Yıl Toplamı			

Kaynak: İTKİB Genel Sekreterliği

<https://www.ihkib.org.tr/tr/bilgi-bankasi/istatistikler/k-233>, (22.05.2017).

Tablo 12. Ülkemizin En Fazla Hazır Giyim İhracatı Yapılan 5 Ülke ve İhracat Miktarları (milyon dolar)

İhracat Yapılan Ülkeler	2015	2016	%Fark
Almanya	3.156	3.139	-0,5
İngiltere	2.187	2.015	-7,9
İspanya	1.666	1.738	4,4
Fransa	871	837	-3,9
Hollanda	803	774	-3,5
Yıl Toplamı			

Kaynak: İTKİB Genel Sekreterliği

<https://www.ihkib.org.tr/tr/bilgi-bankasi/istatistikler/k-233>, (22.05.2017).

Tablolar incelendiğinde tekstil ihracatımızda İtalya, Bulgaristan, Almanya, İran, ve ABD, hazır giyim ihracatımızda Almanya, İngiltere, İspanya, Fransa ve Hollanda en önemli ihraç pazarlarımızdır. Türkiye'den ağırlıklı olarak AB ülkelerine yönelik gerçekleştirildiği, ithalatta ise Asya ülkelerinin (Çin, Bangladeş, Hindistan) bulunduğu

görülmektedir. AB'nin Çin ve Bangladeş'ten sonra Türkiye 3'üncü büyük hazır giyim tedarikçisidir⁷⁴.

2014 yılında Rusya'ya ihracatımız tekstil ürününde, kriz ve rubledeki düşüş nedeniyle azalmıştır. 2012 yılında tekstil ürünleri ihracatında ilk sırada yer alan Rusya, izleyen dönemde ekonomisindeki yavaşlama ve rubledeki değer kaybı sebebiyle bu konumunu kaybetmiştir⁷⁵.

2.1.6. İç Ticaret

Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıkladığı verilere göre, 2016 yılı itibariyle 78 milyonluk nüfusu ile Türkiye'de ekonomik gelişmeler çerçevesinde nihai tüketiciye yönelik tekstil ve hazır giyim ürünleri iç pazarı büyüme eğilimindedir. Alışveriş merkezlerin ülke geneline yayılması ve internetten alışveriş eğilimi, hazır giyim pazarının büyükşehirlerinin dışında genişlemesine olanak sağlamaktadır. Türkiye'de nüfusun yaklaşık %10'unu internetten alışveriş yapmakta ve bu şekilde 5,6 milyar TL büyüklüğünde bir Pazar oluşmaktadır. Bu pazarda elektronik eşyadan sonra en çok hazır giyim ve ev eşyaları satışı gerçekleşmektedir⁷⁶.

Tekstil ürünleri ihracatında, İstanbul ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada son yıllarda en hızlı gelişen illerden olan Gaziantep yer alırken, bu ili Bursa ve Denizli gibi tekstil şehirleri izlemektedir. Tekstil ürünleri ihracatının en fazla olduğu ilk üç il sırasıyla Kahramanmaraş, Uşak ve Gaziantep'tir. Sıraladığımız illerde en fazla ihraç edilen ürünler sırasıyla, tekstil iplikleri, dokunmuş maddelerden diğer hazır eşyalar (ev tekstili) ve halılardır. Bu illeri Denizli, Tekirdağ, Adana, Kayseri, Nevşehir, Ağrı, Osmaniye, Bursa ve Niğde takip etmektedir⁷⁷.

⁷⁴ Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2015/2, s. 23.

⁷⁵ Bora Çevik, "Tekstil Sektörü", Türkiye İş Bankası, 2015, s. 27.

⁷⁶ Türkiye Cumhuriyeti Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, "Tekstil, Hazırgiyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Strateji Belgesi ve Eylem Planı", Sanayi Genel Müdürlüğü, 2015-2018, s. 20.

⁷⁷ Çevik, a.g.e., s. 28.

2.1.7. İşyeri Sayısı ve Kapasite Kullanımı

Tekstil, hazır giyim ve deri sektörlerinde kayıtlı toplam işyeri sayısı 2012 yılında 57.715 firma iken 2013 yılına gelindiğinde 59.959 firmaya yükseldiği görülmektedir. Sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin birçoğu mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ) sınıfındadır. 2013 yılı SGK kayıtlarına göre 12.484.113'i imalat sanayinde kayıtlı olup, bunlardan 441.357 kişi tekstil imalatında (18.434 firmada), 447.139 kişi hazır giyim imalatında (34.338 firmada), 65.813 kişi ise deri ürünleri imalatında (6.887 firmada) istihdam edilmektedir⁷⁸.

2014 yılı SGK kayıtlarına göre 13.240.122 sigortalı çalışan arasında 3.580.914'ü imalat sanayisine kayıtlı olup, bunlardan 444.156 kişi tekstil imalatında (17.763 firmada), 497.193 kişi hazır giyim imalatında (34.977 firmada), 64.533 kişi ise deri ürünleri imalatında (6.797 firmada) istihdam edilmektedir⁷⁹.

Tablo 13. Sektörlerde İşyeri Sayıları (firma)

	2011	2012	2013	2014
Tekstil	16.047	17.313	18.434	17.763
Hazır Giyim	30.325	33.977	34.338	34.977
Deri Ürünleri	5.682	6.425	6.887	6.797
THD Toplamı	52.054	57.715	59.659	59.537
İmalat Sanayi	250.655	262.811	270.097	266.202
Tüm Sektörler	1.435.879	1.538.006	1.611.292	1.647.764

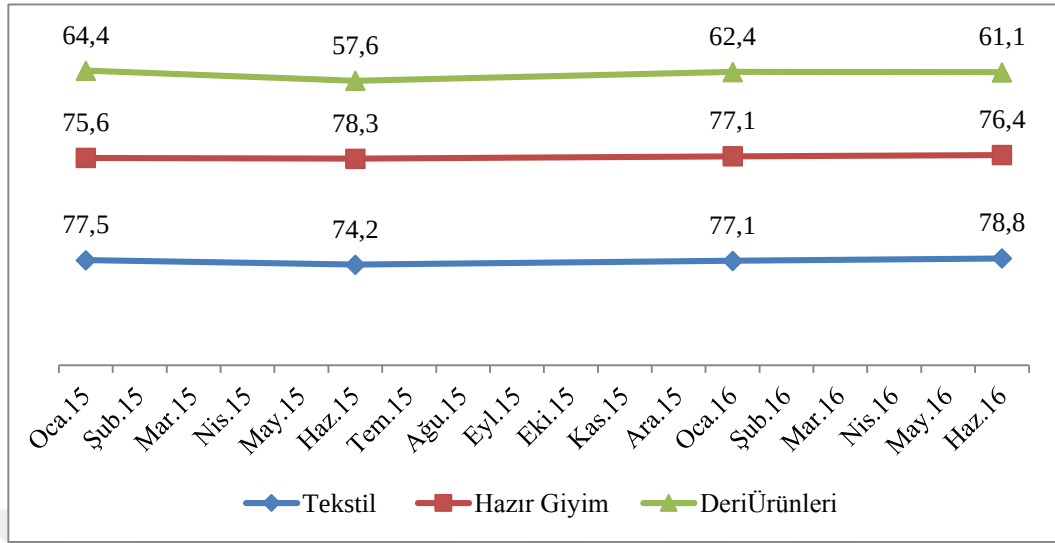
Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2015-2018, s. 21.

2015 Ocak ve Haziran aylarına baktığımızda tekstil ve deri ürünlerinde performans kaybı gözlenmektedir. Hazır giyimde ise ciddi bir değişim yaşanmamıştır. 2016 yılında tekstil sektöründe performans artışı görülmüştür. 2016 yılında deri ürünlerinde 2015 Haziran ayına göre bir toparlanma görülmektedir (Şekil 7).

⁷⁸ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, “*Tekstil, Hazırgiyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Raporu*”, Sanayi Genel Müdürlüğü, 2014/2, s. 11.

⁷⁹ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2015/2, s. 13.

Şekil 7. Sektörlerin Kapasite Kullanımı



Kaynak: TCMB, “Reel Sektör İstatistikleri”,
<http://www.tcmb.gov.tr/> , (12.07.2016).

2.1.8. Sektörün Bölgesel Yapısı ve Kümelenme

Sektörlerde faaliyette bulunan işletmelere baktığımızda, başta İstanbul olmak üzere Marmara, Ege, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kümelenmiş olduğu görülmektedir. Şanlıurfa’da 2013 yılında ülkemizde üretilen pamuğun %42’si üretilmiştir. İplik üretimi Kahramanmaraş, İstanbul, Adıyaman, Gaziantep, Bursa gibi illerde yoğun yapılırken, Denizli’de havlu, bornoz, ev tekstili imalatı, Uşak’ta, iplik, battaniye, geri dönüşüm, Çorlu ve Çerkezköy’de terbiye, Adana’da pamuklu dokuma ve terbiye, Gaziantep’te polipropilen, dokusuz yüzey, makine halıcılığı, İstanbul’da konfeksiyon ve örme üretimi ön plana çıkmaktadır⁸⁰.

Deri işleme sanayinin yoğunlaştığı iller: İstanbul-Tuzla, İzmir-Menemen, Tekirdağ-Çorlu, Uşak, Bursa, Balıkesir-Gönen, Bolu-Gerede, Isparta, Hatay, Manisa-Kula. Deri hazır giyim firmaları daha çok İstanbul ve İzmir’de bulunmaktadır⁸¹.

⁸⁰ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2014/2, s. 9.

⁸¹ Etki, a.g.e., s. 11.

Şekil 8. THD Sektörleri Üretim Haritası ve Kümelenme



Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2015/2, s. 11.

2.2. TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN SWOT ANALİZİ

2.2.1. Güçlü Yanlar

- Coğrafi konum olarak pamuk yetiştirmeye uygun bir ülke olması,
- Genç ve modern makine parkı,
- Tecrübe,
- Doğal kümelenme ve sektörde tam entegrasyon,
- Moda ve yeniliklere uygun, özgün koleksiyon ve tasarım kapasitesi,
- Hızlı teslimat ve lojistik,
- Hızlı ve esnek üretim yeteneği,
- AB ve Ortadoğu gibi yeni gelişen pazarlara yakınlık,
- Pazarlara girişte yüksek risk alma,
- Nitelikli işgücü,

- Mevcut üretim kapasitesi (mevcut iplik kapasitesi, gelişmiş boya-terbiye-baskı sektörü ile gelişmiş yan sanayinin varlığı)⁸².

2.2.2. Zayıf Yanlar

- Nitelikli insan işgücü eksikliği,
- Organize Sanayi Bölgeleri gibi yerlerin altyapı yetersizliği ve küçük işletmelerin çokluğu,
- Fason üretimin yoğun bir şekilde yapılması nedeniyle markalaşma faaliyetlerinin yetersizliği,
- Sektör içerisinde alt sektörler arasında koordinasyonun ve işbirliğinin yeterli şekilde sağlanamaması,
- Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersizliği⁸³.
- Pamuk üretiminin desteklenmemesi,
- Teknoloji + AR-GE + eğitim politikasının yetersizliği,
- AB pazarına bağımlılık,
- Üretim süreci maliyetlerinin yüksekliği (finansman maliyetleri, istihdam vergileri, KDV)⁸⁴
- Ülke içi ve dışı **Benchmarking**⁸⁵ alışkanlıklarının olmaması,
- Üniversite – sanayi – meslek kuruluşları arasında diyalog zayıflığı,
- Marka oluşturulamaması,
- Yüksek girdi maliyetleri⁸⁶.

2.2.3. Fırsatlar

- “Sektörel konsolidasyon, stratejik işbirlikleri, birlikte hareket etme ve kümeleşmelerin artırılması

⁸² İstanbul Sanayi Odası, *Tekstil İmalatı Sanayi*, 2014, s. 41.

⁸³ Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA), *Tekstil ve Hazır Giyim Sektör Raporu*, 2014, s. 59.

⁸⁴ MÜSİAD, *Küresel Rekabet Baskısı Altında Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dönüşüm Stratejileri ve Yeni Yol Haritası*, 2008, s. 79-80.

⁸⁵ **Benchmarking**: Kıyaslama veya bir işletmenin rekabet gücünü yükseltmek için üstün performansı olan işletmelerin iş yapma tekniklerini incelemesi, kendi teknikleri ile kıyaslaması ve bu kıyaslamadan elde ettiği bilgileri kendi işletmesinde uygulamasıdır.

⁸⁶ Vedat Özyazgan, “Tekstil Sektörü Sorunları ve Çözümü Üzerine Bazı Düşünceler”, *Bilişim Dergisi*, 2013, S. 158, s.74.

- Moda, marka ve perakendeciyi içerecek şekilde ürün ve hizmetlerde farklılaşan yüksek rekabet avantajı sağlayacak tedarik zinciri yönetimi modellerinin geliştirilmesi
- Coğrafi ve lojistik avantaj, tecrübe ve know-how'ımızı kullanarak Pan-Avrupa, Akdeniz ülkelerinin bölgesel organizatör liderliğine soyunmak
- Farklılaşma bilincinin gelişmesi (moda-marka, katma değer yaratma, farklılaşma yetkinliği)
- Tedarik zinciri yönetim etkinliği (sektörel konsolidasyon, hızlı teslimat, kargo ticareti) global perakende sektörü değişim ve trendlerine uyum kabiliyeti
- Kısa vadede oluşacak ekonomik/siyasi istikrarın avantajı ile komşu ve çevre ülkelerle ticaretin artırılma potansiyeli⁸⁷.

2.2.4. Tehditler

- Teşviklerin sonlandırılması durumunda sektör temsilcilerinin üretimlerini yeni bölgelere veya ülkelere taşıması,
- Geçmişte bölgede ortaya çıkan kötü örnekler sebebiyle tekstil yatırımcısının güvenilirliğinin sorgulanması,
- Fason üreticilerin bölgede farklı işbirliklerine yönelik yatırımlara sıcak bakmamaları⁸⁸.
- Ar-Ge faaliyetlerinin sınırlı kalması
- Markalaşma sürecinde gecikme
- Ucuz ve kalitesiz ithal ürünler
- Sektörlerdeki üreticilerin sektörde kalma isteğinin zayıflaması ve sektöre yeni girişlerin sınırlı olması⁸⁹.
- Rusya, Ukrayna, Irak, Suriye gibi pazarlara ek olarak Almanya Başta olmak üzere Avrupa pazarlarına yönelik ihracatın düşmesi⁹⁰.

⁸⁷ Gülerüz, a.g.e., s. 104.

⁸⁸ OKA, a.g.e., s. 60.

⁸⁹ İstanbul Sanayi Odası, a.g.e., s. 43.

⁹⁰ Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Tekstil – Hazır Giyim, 2014, s. 5.

Tablo 14. SWOT Analizi

Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
• Esneklik • Know – how • Hız • Tecrübe • Eğitimli işgücü • Hammadde bolluğu (pamuk) • Marka bilincinde olunması	• İşgücü maliyetleri • Hammadde maliyetleri • Enerji maliyetleri • Dalgalanmalar • Kamu ve özel kaynak yetersizliği • Dağıtım ve pazarlama sorunları • İstikrarsızlıklar • Kayıt dışı istihdamın fazlalığı
Fırsatlar	Tehditler
• AB Ortadoğu ve eski Sovyet ülkelerine yakın coğrafi konum • Yeni pazarlara girme fırsatlarının oluşması	• Çin ve diğer Asyalı rakiplerin oluşturduğu haksız rekabet ortamı • İhracatta ve ilgili mevzuattaki tutarsızlık • Kaynak yetersizliği • Kurdaki yüksek dalgalanma

Kaynak: Turkish Textile and Clothing Industry- A Competitive Analysis, SME Research Center, Ankara University, June 2007, s. 16.

2.3. TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN YAPISAL SORUNLARI

2.3.1. Sektöre Özgü Yapısal Sorunlar

Sektöre özgü yapısal sorunların başında;

- Kayıt dışı çalışma sorunu
- AR-GE sorunu
- Teknolojik sorun
- Pazarlama sorunu
- Markalaşma ve imaj sorunu

- Plansız büyüme ve yatırımlar
- Emek yoğun üretim sorunu
- Uzakdoğu sorunu
- Maliyet artışları yer almaktadır.

2.3.1.1. Kayıt Dışı Çalışma Sorunu

TEKSİF'e göre, Türk tekstil sektörünün yapısal sorunlarının ilk başında, kayıt dışı çalışma sorunu yer almaktadır. Sektör kayıt dışı çalışan sayısının 2 milyonu aştığı söylenmektedir. Yan sektörlerdeki firmalarda bu rakama dahil edildiğinde, bu oranın %80'lere ulaştığı öne sürülmektedir⁹¹.

Kayıt dışı olarak çalıştırılan işçiler, iş güvenliğinden, sağlık sigortasından ve çalışma hakları gibi kendilerini koruyan sosyal güvenlik unsurlarından yararlanamamaktadır. Devlet ise, vergi ve SSK primlerini alamadığı için ciddi zararlara uğramaktadır. Bu nedenle vergilendirilmemiş, haksız yolla elde edilmiş kazancın hakim olduğu bu sektörde, işverenler sigorta primi ödememekte, bu da ülkemizin sosyal güvenlik sisteminde derin yaraların oluşmasına neden olmaktadır. Ayrıca ülke için önemli bir gelir kaynağı olan vergi kayıplarına neden olmaktadır. Bu şekilde, kayıt dışı istihdam sağlayan işletmeler, kanunlara uygun olarak çalışan işyerleri mağdur olmakta ve haksız rekabet yapmakta ısrar eden işletmeler ise güçlenerek büyümektedir⁹².

Kayıt dışı istihdam birçok faktörün etkisi altındadır ve bir sonuçtur. Savasan ve Schneider 2006 yılı tekstil firmaları özelinde kayıt dışı istihdamı inceledikleri makalelerinde, tekstil sektöründe yaşanan yüksek rekabetin, işgücünün vasıf düzeyinin, algılanan ceza caydırıcılığın ve firma büyüklüğünün kayıt dışı istihdamın artmasına sebep olan faktörler arasında yer aldığını tespit etmektedirler⁹³.

Kayıt dışı çalışma sorununun tamamen ortadan kaldırılması pek mümkün değildir. Ancak bu sorunu azda olsa azaltıcı yöntemlerle önlemek mümkündür. Devlet, gelir arttırıcı önlemlerde ilk olarak tekstil sektörünün yapısal sorunlarından olan kayıt

⁹¹ Teksif, "Sektörün Sorunları", http://www.teksif.org.tr/sektorun-sorunlari_skb_11.html, (16.07.2016).

⁹² Orkun, a.g.e., s. 121.

⁹³ Coşkun C. Aktan-Fatih Savaşan, *Kayıtdışı Ekonomi ve Etik*, Başkanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 2009, s. 16.

dışı kara deliklerin üzerine gıtmelidir. Sektörde kayıt dışılığı birinci sektör olarak görüp, onu yok etmek kangren olmuş damarlardan birine işlerlik kazandırmak gibi olacaktır⁹⁴.

2.3.1.2. AR-GE Sorunu

Tekstil sektörü, ekonomik sektörlerde rekabet edebilmek için AR-GE yapmak zorundadır. Özellikle AR-GE çalışmaları, teknolojiyle ayakta kalabilen, etkin ve etkili üretime katkıda bulunan ve rekabet gücünü arttıran bir özellik taşımaktadır. Bu durumda teknoloji üretimi için bir şey yapmayan ülkeler üretimde taklit etme yoluna başvurmaktadırlar. Çünkü teknoloji üreten ülkeler çeşitli yasalarla korunmakta ve böylece teknoloji satabilen büyük firmalar oluşturabilmektedirler⁹⁵.

Oysa bugün sanayileşmiş ülkelere baktığımızda teknoloji üreten ülke olma avantajına sahipler ve bunu en iyi şekilde değerlendirerek, yüksek katma değerli, yüksek kaliteli tekstil ve konfeksiyon ürünleri ve yenilik-yoğun, know-how yoğun özel ürünler üretimine yönelmişlerdir⁹⁶.

Türkiye’de özellikle iplik ve kumaş alanında uzun zamandır gelişme olmamasına rağmen son yıllarda tasarım ve yenilikçi ürün üretiminde AR-GE yatırımları ön plana çıkmaktadır ve hızla hayata geçirilmektedir. 2005 sonrası artan Çin menşeli rekabet nedeniyle Türk üreticileri AR-GE ve tasarıma yönelmektedirler⁹⁷.

AB, ABD, Japonya gibi bilgi toplumu olan ülkeler, son 30-35 yılda, üstün AR-GE teknolojileri ve yenilikçilik yeteneklerini kullanarak, tekstil sanayilerini yeniden yapılandırmışlardır⁹⁸.

Çin ise, adil olmayan bir şekilde haksız ticaret uygulamaları ile piyasaya girmiştir. Bunu gören AB ise, yeni bir strateji tespit etmek üzere 2004 yılında Yüksek Seviye Grubu’nu (High Level Group) kurmuştur. Bu grup da AB’deki tekstil

⁹⁴ İbrahim Çağlar, “Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü”, *Standart Dergisi*, Tekstil Sektörü, 2006, s. 16.

⁹⁵ Ahu Fatma Karakoç, “2001 Sonrası Türk Hazır Giyim Sanayisinde Marka- İhracat İlişkisi ve Turquality”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2009, s. 60.

⁹⁶ Çağlar, a.g.e., s. 17.

⁹⁷ İ. Hakkı Eraslan – İsmail Bakan – Aslı D. Kuyucu, “Türk Tekstil ve Hazırgiyim Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, S. 13, s. 289.

⁹⁸ Orkun, a.g.e., s. 116.

teknolojisi, AR-GE, ÜR-GE, yenilikçilik faaliyetlerinin 2020 yılına kadarki ayrıntılı yol haritasını çizmek üzere 2004'te Tekstil Teknoloji Platformu'nu kurmuştur ve bu platformda Türkiye'de yer almaktadır⁹⁹.

AR-GE uygulamalarını yaygınlaştırılması konusunda dikkat edilmesi gereken genel hususlar aşağıda sıralanmıştır:

- Firmalarda AR-GE bilincinin oturması için gerekli yatırımlarda bulunmak,
- Şirketlerde AR-GE ve teknolojik gelişmeleri izleyen birimlerin tam anlamıyla oluşturulması ve KOBİ mantığıyla hareket etmekten kaçınmak,
- AR-GE uygulamalarının başlatılması için gerekli projelerin oluşturulması,
- AR-GE teşvik mevzuatının tam olarak anlaşılması, toplumda Araştırma ve Geliştirme kavramlarının anlaşılması,
- AR-GE projelerin iyi yönetilmesi ve seçilmesi. Projelerin uzun süreli tutulması,
- Ulusal bir dokümantasyon sistemi oluşturmak ve yönlendirici bir organizasyonların artması,
- Profesyonel danışman ve danışmanlık şirketlerinin kullanılması¹⁰⁰.

2.3.1.3. Teknoloji Sorunu

Tüm sektörlerde önemli olan teknoloji kullanımı tekstil sektöründe de etkinlik ve etkililik açısından büyük önem taşımaktadır. Teknoloji kullanımı işlem maliyetlerini düşürmektedir. Türkiye tekstil makine ekipmanında net ithalatçı, en gelişmiş ve yenilikçi teknolojileri kullandığından Türkiye'nin rekabet gücü yükselmektedir¹⁰¹.

Diğer yandan, yeni sermaye yoğun teknolojilerin kullanılmasıyla amortisman sermaye faizi gibi sabit gider kalemlerinin üretim maliyetleri içerisindeki yükü daha da artmıştır. Son dönemde karlılık zafiyeti nedeniyle yeni teknolojik yatırımlar eski hızını

⁹⁹ Işık Tarakçıoğlu, "Tekstil Ar-Ge'si Konusundaki Gelişmelerin Türk Tekstil Sanayiine Muhtemel Etkileri", *Standart Dergisi*, Tekstil Sektörü, 2006, s. 86.

¹⁰⁰ Mangır – Ay, a.g.e., s. 185.

¹⁰¹ Eraslan – Bakan – Kuyucu, a.g.e., s. 290.

kaybederek sektördeki makine parkını hantallaşma tehlikesiyle karşı karşıya getirmiştir¹⁰².

Gelişmiş ülkeler bir zamanlar emek yoğun teknolojilerle üretim yapılan ve gelişmekte olan ülkelerdeki tekstil sektörünü sermaye yoğun teknolojilerle üretim yapan bir sektör haline dönüştürmüşlerdir. Endüstriyel ülkeler tekstil sektöründe maliyetleri düşürmek için bazı yenilikleri geliştirmişlerdir. 1960'lı yıllarda mekiksiz tezgahları, 1970'li yıllarda açık uçlu iplik eğirmeyi geliştirmişlerdir. 1980'li yıllarda ise sermaye yoğun yatırımlara geçilmiştir¹⁰³.

Özellikle 1980 yılından sonra, Türkiye, tekstilde ihracat artışında yakaladığı başarıyı, ucuz işgücü ile desteklemeyi başarmış fakat teknolojik gelişme düzeyi, rakiplerinkinden daha düşük seviyelerde kalmıştır. Bu sebeple de bahsi geçen durum, Türk tekstil sektörünün rekabet gücünün daha üst seviyelerde bulunmasını engellemektedir¹⁰⁴.

Öte yandan, dışarıdan transfer ettiğimiz teknolojinin getirdiği göze çok görünmeyen dezavantajları vardır. Bu bir örnek yardımıyla açıklanacak olursa, söz konusu teknoloji transferleri nitelikli işgücü gereksinimini artırmakta ve ülkemizde çokça bulunan niteliksiz işgücünden yararlanma imkanını en aza indirmektedir. Ayrıca bu transfer edilen yeni teknolojiler ile el emeğinden tasarruf sağlanmakta ve bu durumda istihdam imkanlarını azaltarak, Türkiye gibi işsizlik sorunun olduğu bir ülkede, bu sorunun daha da artmasına neden olmaktadır. Teknoloji ithalatının beraberinde getirdiği bir diğer olumsuzluk ise yeri makine sanayisini öldürmesidir¹⁰⁵.

2.3.1.4. Pazarlama Sorunu

Sektöre özgü yapısal sorunlarının içerisinde sayılan pazarlama sorunları; büyük ölçüde uluslararası ticareti düzenleyen mekanizmalardan, pazarda bulunan firmaların rekabet gücünden ve mevcut ekonomik yapıdaki değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Pazarlamada karşılaşılan sorunların başında, özellikle son yıllarda pazara giren ve ucuz

¹⁰² MÜSİAD, “Küresel Rekabet Baskısı Altında Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dönüşüm Stratejileri ve Yeni Yol Haritası”, 2008, s. 89.

¹⁰³ İlker Parasız, “Tekstilin Sorunları ve Geleceği”, *Tekstil ve Mühendis Dergisi*, 1991, s. 245.

¹⁰⁴ Orkun, a.g.e., s. 96.

¹⁰⁵ Orkun, a.g.e., s. 97.

üretim olanaklarına sahip olan ülkeler bulunmaktadır. Maliyet avantajının kaybedilmesine neden olan bu gelişme mevcut pazarların daralmasına neden olmaktadır. Bu durumda tekstil ve konfeksiyon firmalarını büyük bir krizin içinde yer almasına sebep olmaktadır. Son yıllarda yaşanan krizin etkisi bu yönde olmuştur¹⁰⁶.

Türkiye’de bulunan birçok işletmenin en büyük pazarı AB pazarıdır. Baktığımızda dış ticarete AB’nin payının ağırlıklı olması, sektörü yoğun şekilde AB pazarına bağımlı hale getirirken, Çin ve benzeri Asya ülkelerinin pazarda var olması ise aynı kulvarda rekabeti zorlaştırmaktadır. Mevcut pazarlarda rakip ülkelere kıyasla ortaya çıkardığı farkın etkin şekilde tanıtılması ve bağımlılığı azaltmak için yeni pazarlara yönelmesi sürdürülebilirlik açısından önem arz etmektedir. Bu sebeple sektörün pazarlama faaliyetleri açısından dinamik olması gerekmektedir¹⁰⁷.

Diğer yandan, piyasalardaki geçici dalgalanmalardan ve yaşanan ekonomik sorunlardan dış pazarlar etkilenmektedir. Özellikle son olarak yaşanan küresel krizden sektör ciddi bir şekilde etkilenmiştir. Güney Doğu Asya ülkelerinde yapılan devalüasyonlar dünya piyasaları ve özellikle Türkiye açısından büyük önemi olan AB pazarına düşük fiyatlı tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin pazarlanmasına sebep olmuştur. Bu dönemde Türkiye hem AB pazarına mal satabilmek için hem de diğer pazarlara ulaşabilmek için fiyatta indirim yapmak zorunda kalmıştır¹⁰⁸.

Firmalarının uluslararası pazarlara daha çok açılabilmesi ve rekabetçi bir ürün servisine ve markaya sahip ülke seviyesine gelebilmesi için, ilk başta yapılacak olanlar; pazarlama ve tanıtım destekleri yeterli duruma getirilmelidir. Bu hususta uzun vadeli kredilendirme yolu ile yurt dışında kurulacak pazarlama ve dağıtım kanallarına giriş ile ilgili yatırımlar teşvik edilmelidir¹⁰⁹. Yani uluslararası pazarda yerimizi alabilmek için; pazarlama sorunun desteğe ve teşviklere ihtiyacı vardır.

¹⁰⁶ MÜSİAD, a.g.e., s. 86.

¹⁰⁷ Türkiye Cumhuriyeti Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2015-2018, s. 48.

¹⁰⁸ MÜSİAD, a.g.e., s. 87.

¹⁰⁹ Akif Yurtcan, “Türk Tekstil Sektörü”, *Standart Dergisi*, Tekstil Sektörü, 2006, s. 23.

2.3.1.5. Markalaşma ve İmaj Sorunu

Türkiye’de bulunan hazır giyim firmalarının birçoğu entegre işletmelerdir ve üretim işlemlerinde iplik, dokuma, örme, boyama, baskı gibi işlemler yer almaktadır. Bu işletmelerin birçoğu geniş kitlelerce bilinen markalar geliştirmişlerdir. Ancak yurtdışına toplam ihracatın %10’u düzeyinde açılabilenlerdir. Marka ile ihracat yapmak zor olmaktadır. Buna vereceğimiz en güzel örnek Collins ve Mavi jeanstir. Bu firmalar Rusya ve ABD’de de kendi mağazalarını açmışlardır. Türk markalarını geliştirme, destekleme ve uluslararası pazarlarda rekabet gücünü yükseltmeye yönelik olan Türkiye’nin ilk ve tek projesi Turquality programıdır. Bu program kapsamında firmalara uluslararası marka geliştirmeleri amacıyla farklı destekler verilmektedir¹¹⁰.

Her şeyden önce yeni bir marka oluşturulması için, Türk hazır giyim üretici ve ihracatçıları, marka bilincinin oluşması gerekmektedir. Yabancı markaların kriz dönemlerinde bile çok iyi satıldığını ve bu markaların önemini kaybetmediklerini görünce firmalar belirli bir bilinçlenmeyle markalaşmaya doğru yönelmişlerdir. Böyle bir yönelişte etkili olan kanun ise 1995 yılında çıkan Marka Patent Kanunudur. Daha sonraki zamanlarda ise ağırlıklı olarak devlet destekli çeşitli yollarla markalaşma teşvik edilmeye çalışılmıştır. Türk hazır giyim sektörü ve üreticileri, kendi markalarını ihraç edebilecek duruma gelebilmesi için marka bilinciyle gösterecekleri gayretlerini ve ihracattaki tecrübelerini birleştirmeleri gerekmektedir¹¹¹. Ancak o zaman kendi markalarını ihraç edebilecek duruma gelebilirler.

Yapısal sorunlardan biri de imaj sorunudur. Ülke imajı uluslararası ticarete önemli bir rol üstlenmektedir. Örneğin; düşük gelirli ve ucuz ürün tedarikçisi denildiğinde akla ilk gelen ülkeler: Çin, Hindistan ve Pakistan’dır. Kalitenin ve modanın öncüleri denildiğinde ise İtalya ve Fransa akla gelmektedir. Uluslararası pazarlarda gelişmekte olan bir ülkenin iyi ve kalıcı bir imaj oluşturmaları zordur. Büyük çaba ve maliyetle oluşturulan bu imajın yıkılması ise bir o kadar kolaydır. Bazı firmalarımız geçmişte ülke ve sektör imajını olumsuz yönde etkileyen hatalar yapmıştır. Örneğin; Rusya Federasyonu ile bavul ticareti yapılması. Pazarlarda sürekliliği önemsemeyen bazı firmalar, kalite unsuruna dikkat etmeden sattıkları ürünlerle, tüm

¹¹⁰ Eraslan – Bakan – Kuyucu, a.g.e., s. 289.

¹¹¹ Karakoç, a.g.e., s. 66.

sektörü zan altında bırakmışlardır. Oluşan bu kötü imaj ise sektördeki bazı organizasyonların büyük çabaları sonucu, bu kötü imaj yavaş yavaş silinmeye başlamıştır¹¹².

2.3.1.6. Plansız Büyüme ve Yatırımlar

1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği Anlaşmasından sonra pazarda önemli genişleme beklentisi, sektörün bütün kollarında önemli yatırımların yapılmasına neden olmuştur. Bu dönemde yapılan yoğun makine yatırımları çoğunlukla kısa vadeli banka kredileri ile finanse edilmiştir. Ancak bu durumda sektöre ayrı bir finansman sorunu getirmiştir. 1996 yılında beklenen patlamanın gerçekleşmesi, aşırı kapasitenin ortaya çıkmasına, verimsizliğe ve yaşanan finansal sorunların giderek artmasına sebep olmuştur¹¹³.

Gümrük Birliği Anlaşmasıyla pazarlarda önemli bir artışın olmamasının yanında bir de yukarıda belirttiğimiz sorunların ortaya çıkması sektörü olumsuz yönde etkilemiştir.

Ayrıca yatırımların yer seçimine göre teşviki de bir sorundur. Bu hususta yapılması gereken, yatırımların yer seçimine göre teşviki değil, kalite artırıcı, maliyet azaltıcı yatırımların teşvik edilmesi gerekmektedir. Tekstil sektöründe ciddi hamleler yaparak atağa geçmemizin yolu, kaliteli ve ucuz üretimden geçmektedir. Bu gibi politikaların benimsenmesi sonucu, zaten sektör atağa geçecek ve kaynak transferi yöntemi ile kalkınmada öncelikli bölgelere de gerekli sermaye aktarımını yapabilecektir. Ayrıca yeni aktarımların ilk yatırım maliyetleri oldukça yüksektir. Dolayısı ile yeni yatırımlara girmek yerine mevcut yatırımların yenilenmesi ve yatırım teşviklerinin de optimal verimi sağlayacak seviyede verilmesi gerekmektedir¹¹⁴.

Yatırım yerleri daha çok büyük yerleşim merkezlerinde yoğunlaşmıştır. İşgücü, enerji, ulaşım gibi faktörler dikkate alındığında bu bölgelerin bir yatırım yeri olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bölgelerde kaliteli yeni ürün tipleri geliştirip, üretim ve verimliliği artıran, esneklik kazandıran, küçük partileri işleyebilen, başta

¹¹² MÜSİAD, a.g.e., s. 88-89.

¹¹³ MÜSİAD, a.g.e., s. 84.

¹¹⁴ Orkun, a.g.e., s. 118.

yüksek performanslı teknik tekstiller olmak üzere bilgi yoğun ürünleri üreten, enerji, su, kimyasal madde ve hammadde kullanımında tasarruf ve geri kazanım sağlayan, Ar-Ge, Ür-Ge ve yenilikçilik yeteneklerini geliştiren yatırımlar teşvik edilmelidir¹¹⁵.

2.3.1.7. Emek Yoğun Üretim Sorunu

Tekstil sektöründe her ne kadar, teknoloji yeniliği konusunda önemli adımlar atılmaya çalışılsa da, temel anlayış hala emek yoğun üretim yönündedir. Sektörde, emek yoğun üretim olmasının meydana getirdiği sorunlar: teknolojik yeniliklere gereken önemin verilmemesi, dolayısıyla verimlilik ve kalite açısından önemli adımların atılmaması gibi sorunlardır. Ayrıca işverenler ucuz emek kullanarak haksız rekabete girmektedir. Bu da hem çalışanın ücretlerini düşürmekte, hem de işverene yüksek karlarla ve haksız kazançlarla çalışma imkanı vermektedir¹¹⁶.

Baktığımızda tekstil sektörü emek yoğun bir sektör dalıdır. Emek yoğun sektör olmasında ise, üretim aşamasında kullandığı makine çeşitliliğinin fazla olması ve üretim hızının düşüklüğü gibi nedenler yer almaktadır.

2.3.1.8. Uzakdoğu Sorunu

Günümüzde, Türk tekstil sektörünün önündeki en büyük tehdit Uzakdoğu sorunudur. Baktığımızda Çin dünyanın toplam kapasitesi kadar bütün sektörde %25 oranında, bazı sektörlerde %50 oranında senelik artış gerçekleştirecek kadar yatırım yapmaktadır. Çin tekstil- konfeksiyon grubu içerisinde dünya ihtiyacının iki katı kadar büyük bir kapasiteye sahiptir¹¹⁷.

Türkiye hazır giyim ihracatında Avrupa'da ikinci, dünyada ise üçüncü sırada yer alması Türkiye ekonomisi için olumlu yönde bir gelişmedir. Ancak, 2005'de uluslararası ticarete kotaların kalkması hem Türkiye'yi hem de tüm ülkeleri Çin kabusu

¹¹⁵ Mangır – Ay, a.g.e., s. 185-186.

¹¹⁶ Orkun, a.g.e., s. 120.

¹¹⁷ MÜSİAD, a.g.e., s. 85.

ile karşı karşıya getirmiştir. Bu olumsuz duruma haksız rekabet şartları da eklenince sektördeki firmalar da bu olumsuz etkilenmeden nasibini almıştır¹¹⁸.

2005 yılından sonra kotaların tamamen kalkacak olması ülkemizin tekstil ve hazır giyim ihracatının yaklaşık %65'ini gerçekleştirdiği AB pazarında Çin'in pazar payı daha da artacak Türkiye gibi ülkelerinde pazar payı azalacaktır. Yine, Türkiye'nin ihracatının %15'inin gerçekleştirildiği ABD pazarındaki bazı tekstil gruplarında Çin'in iki yıldan daha az bir sürede pazarın %60'ına sahip olması da kotaların kaldırılmasıyla meydana gelen ihracat artışlarından kaynaklanmıştır¹¹⁹.

1 Ocak 2005 yılı itibariyle tekstilde kotaların kaldırılmasında en fazla olumlu etkiyi Çin sağlamış ve en büyük üretim avantajı olan ucuz emek ile rekabette üstünlük elde etmiştir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise ilk etkisi tekstil ürünleri ihracatında düşüş ve bunun sonucunda reel ücretlerin gerilemesi şeklinde olmuştur. DPT'nin raporuna göre, kotaların tamamen kalkmasıyla birlikte önümüzdeki 10 yıl içinde ciddi bir küçülme gerçekleşecek ve 600 bin kişinin de işsiz kalacağı belirtilmiştir¹²⁰.

2005 yılında Avrupalı tekstilciler Çin'e karşı yaptığı basın açıklamalarından sonra, Amerikan Tekstil Üreticileri Enstitüsü (ATMI) ile Amerikan Üreticileri Ticari Eylem Koalisyonu başkanları, İstanbul Tekstil İhracatları Birliği (İTKİB) ev sahipliğinde "İstanbul deklarasyonu" adı altında Çin'e karşı birlikte hareket etme anlaşması imzalamışlardır. Dünya Ticaret Örgütü'ne gönderilen bu deklarasyonda, kotaların kaldırılmasının 31 Aralık 2007'ye kadar ertelenmesi talep edilmiştir¹²¹.

Türkiye'nin bu şartlarda Çin ile rekabet etmesi zordur. Ancak kaliteyi ön planda tutarak, markalaşmaya yönelerek, teknoloji düzeyini artırarak ve yatırımlar yaparak az da olsa dış pazarda yerini koruyabilir.

¹¹⁸ Mustafa Yücel, "Türk Tekstilinde Sarı Tehlike Alarmı", *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2004, s. 93.

¹¹⁹ Hamza Çeştepe, "Dünya Ticaret Örgütü'nün Son Dönemlerdeki Uygulamalarının Türkiye'ye Etkileri", *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2006, s. 172.

¹²⁰ Mangır – Ay, a.g.e., s. 186.

¹²¹ Çağlar, a.g.e., s. 15.

2.3.1.9. Maliyet Artışları

Tekstil sektöründe maliyeti belirleyen unsurlar: hammadde, işçilik giderleri ve enerjidir.

2001 yılında yaşanan küresel krizin etkileri 2002 yılı sonlarından itibaren TL aşırı değerlenmeye başlamıştır. Bunun etkisiyle de hammadde fiyatları ve işçilik ücretleri devamlı artmıştır. Bu dengesizlik, döviz kurlarına, hammadde fiyatları endeksine ve işgücü ücretleri endekslerine bakıldığında aralarındaki uyumsuzluk açık bir şekilde görülmektedir¹²². Maliyet artarken, döviz kurlarının düşmesi ihracatçıları zor durumda bırakmaktadır. En son açıklanan verilere göre, hazır giyim sektörünün toplam maliyetinin %54'ünü hammadde oluşturmaktadır. Hammadde ve ara malı konusunda yaşanan zorluklar, sektörün maliyetlerini arttırmakta, ithalatçılara bir sabit fiyat garantisi vermelerine engel olmakta ve vaatlerin verilen sürede yerine getirilmesini zorlaştırmaktadır¹²³.

Türkiye kesintilerin net ücrete oranı açısından değerlendirildiğinde Avrupa ülkeleri içinde en yüksek orana Türkiye sahiptir. Asgari ücret üzerinden yapılan hesaplama göre işçinin işverene maliyeti içinde, SSK işçi ve işveren payı, gelir vergisi stopajı ve diğer kesintilerin oranı %42'dir. Bu oran İrlanda'da %9, Lüksemburg'da %9, İngiltere'de %18,2, Portekiz'de ise %23,4'tür¹²⁴.

Sektörün maliyet unsurlarından bir diğeri de enerjidir. Enerji maliyetlerin pahalılığı, Türk sanayinin dünya ile rekabetinin önündeki en büyük sorundur. Ülkemizdeki enerji fiyatlarının rakip ülkelerinin üstünde olması firmalarımızın rakiplerine göre mücadeleye dezavantajlı olarak başlamasına neden olmuştur¹²⁵.

Tekstil sektöründe iplik eğirme, kumaş dokuma ve terbiye aşamalarında kullanılan enerjinin maliyetler içerisindeki payı yüksektir.(iplik %9, kumaş ve terbiye

¹²² Yurtcan, a.g.e., s. 23.

¹²³ Karakoç, a.g.e., s. 57.

¹²⁴ ADSİAD, a.g.e., s. 9.

¹²⁵ Çağlar, a.g.e., s. 13.

%12) Bu durum AB ortalaması düzeyine çekilmelidir. Elektrik fiyatı üzerinden alınan kurum payı kaldırılmalıdır. KDV oranı aşağıya çekilmelidir¹²⁶.

2.3.2. Makro Ekonomik Yapıdan Kaynaklanan Sorunlar

Makro ekonomik yapıdan kaynaklanan sorunlar iki grupta toplanmıştır. Bunları sıralayacak olursak: finans sisteminden kaynaklanan ve mevzuattan kaynaklanan sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.2.1. Finans Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar

Finansman sorunu hemen hemen sanayi dalındaki bütün sektörlerin sorunu haline gelmiştir. Tekstil sektöründe firmaların çoğunluğunun KOBİ'lerden oluşması sebebiyle bankaların yeterli krediyi vermemesi ya da verilen kredilerin yüksek faizli kısa vadeli olması sebebiyle tekstil sektöründe finansman sorununa neden olmaktadır.

2002 yılından itibaren faiz oranları düştüğünden, kredi finansmanın nominal maliyetler içindeki payının küçüldüğü belirtilmiştir. Ancak reel faiz oranları hala yüksek olduğu için uzun vadeli rekabet gücü üzerinde bir baskı sezilmektedir. Öz sermayenin de zayıf olması sebebiyle de çok sayıda firmaların faaliyetlerini devam ettirebilmesi için kredilere ulaşabilir olması gerekmektedir¹²⁷.

Bankaların bu durumu dikkate almadan, ortaya çıkan krizi de bahane ederek tekstil sektörüne kredi verirken nazlanarak vermesi halinde asıl gerçek krizin o zaman yaşanacağını ve elimizden kaçırdığımız fırsatları tekrar yakalanmak mümkün olmayacaktır. Düz kredi maliyetinin %10'lara, ticari kredi faizinin %30'lara çıktığı, teminat mektuplarının %3 ve 4 komisyonla bile temin edildiği bir ortamda hem üreticiyi hem ihracatçıyı ayakta tutmak mümkün değildir¹²⁸.

Tekstil sektörüne baktığımızda bankalarla olan ilişkilerinde olumsuzlukların yaşandığı görülmektedir. Bankalar tarafından çok iyi durumda olan birçok kuruluşun işletme sermayesi açıklarını gidermek için yaptıkları kredi talepleri geri çevrilmiştir. Bu durumun bankalar tarafından sektöre olumsuz bakmaları ve kredi taleplerini

¹²⁶ Yurtcan, a.g.e., s. 23.

¹²⁷ Yurtcan, a.g.e., s. 23.

¹²⁸ ADSİAD, a.g.e., s. 95.

reddetmeleri ile sonuçlanmasında Türkiye için çok önemli olan ve ihracatın motor gücünü oluşturan tekstil sektörünü, ciddi bir darboğaza girmesi tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu sebeple de bankalarda yaşanan bu soruna ortak bir çözüm getirilmesi gerekmektedir. Diğer yandan da finans sektöründe yaşanan sorunların en azından bir bölümünün önüne geçebilmek amacıyla Halkbank, Ziraat Bankası ve Eximbank'ın kaynaklarının daha çok KOBİ'lere yönlendirilmesi sağlanmalıdır¹²⁹.

Finansman sorununda getirilebilecek çözüm önerileri şunlar olabilir:

- “Bankacılık sektörü tekstil ve konfeksiyon sektöründe firmalar arasında seçici olmalı ve sektöre yönelik genel uygulamalardan kaçınmalıdır. Zarar eden az sayıda firmanın durumunu sektör geneline taşıyarak, sektörde zincirleme bozulmalara yol açacak kararlar alınmalıdır.
- Eximbank'ın kredi programları çeşitlendirilmeli ve olanakları genişletilmelidir. Kredi faizleri düşürülmelidir. Uzun vadeli ve birkaç yıl geri ödemesiz kredi imkanları yaratılmalıdır.
- Bankacılık sektörü firmaların yurtdışı faaliyetleri, nitelikli işgücüne dayalı tasarım ve koleksiyon çalışmaları teknoloji yenileme ve benzeri alanlardaki finansal hizmet ihtiyaçlarını karşılayabilmek üzere yenilikçi, yaratıcı finansal çözümler üretmelidir”¹³⁰.

2.3.2.2. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar

Dış ticareti düzenleyen mevzuat ve kurumlar arasındaki koordinasyon zayıf olduğu için bu durum bizde hem zaman kayıplarına hem de gereksiz parasal kayıplara neden olmuştur. İhracat, Gümrük, Dahilde İşleme, Kambiyo ve KDV mevzuatlarının elektronik ticaretteki gelişmeler çerçevesinde uyum sağlamak gerekmektedir¹³¹.

Özellikle ihracat ile ilgili gümrük, kambiyo, banka, sigorta, taşımacılık işlemlerindeki bürokrasi tüm firmaları etkilediği gibi hazır giyim ihracatlarını da olumsuz etkilemektedir. Ayrıca kota uygulamasıyla gelen kota tahsisindeki ve kotalı ürün ihracatındaki ek işlemler hazır giyim ve tekstil sektörü ihracatını zorlaştırmaktadır.

¹²⁹ Çağlar, a.g.e., s. 13-14.

¹³⁰ ADSİAD, a.g.e., s. 11.

¹³¹ Yurtcan, a.g.e., s. 23.

Gerek genel ihracat olsun gerekse kotalı ihracat olsun işlemlerinin azaltılması hususunda henüz başarıya ulaşamamıştır¹³².

Kota, anti-damping soruşturmaları ve vergileri gibi korumacı politikalar, tekstil ve hazır giyim sektörünü, hem ihracat hacmi hem de ihracat bürokrasi sebebiyle kısıtlamaktadır¹³³. AB damping mevzuatına göre, herhangi bir ülkeden yapılan ithalat **dampingli**¹³⁴ malların, herhangi bir sektördeki imalatı ya da ticareti bozucu etkiler yaptığı öne sürülürse, topluluk komisyonu tarafından ihracatçı ülke aleyhine damping soruşturması açılmaktadır. Bu soruşturma lehimize sonuçlansa bile böyle bir soruşturma açılmış olması Türkiye ile ticaret yapan ithalatçıların çekimser davranmasına neden olmaktadır ve ihracatımızı olumsuz etkilemektedir¹³⁵. Yani böyle bir soruşturmada haklı çıksak da bu durum Türkiye ihracatına ket vuracaktır.

¹³² Karakoç, a.g.e., s. 64.

¹³³ Mangır – Ay, a.g.e., s. 187.

¹³⁴ **Damping:** Bir ürünün adli fiyat değerinin altında ihraç edilmesi durumudur.

¹³⁵ Orgun, a.g.e., s. 128.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇALIŞMA HAYATINDA İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI AÇISINDAN TEKSTİL SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı, Adana Organize Sanayi Bölgesinde bulunan tekstil sektöründe meydana gelen iş kazalarının ve meslek hastalıklarının çalışma hayatındaki önemini incelemektir.

Bu araştırmada öncelikle çalışanların cinsiyeti, yaşı, kaç çocuğu olduğu, eğitim durumu, kaç senedir bu işte çalıştığı ve herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olup olmadığı incelenerek genel profil ortaya koyulmuştur. Hemen sonrasında ise, iş kazası olayları incelenerek kazalar daha çok hangi sebeple gerçekleşiyor, kazalar sonucunda en ciddi yaralanmayı hangi organ veya organlardan aldıkları, iş kazası sonucunda ne olduğu, hangi saat aralığında ve en çok hangi günde iş kazası meydana geldiği incelenmiştir.

Son olarak, çalışanların hangi meslek hastalıklarını geçirdikleri, kendilerine ait olan kişisel koruyucu malzemelerinin hangi sıklıkla kullandıklarını ve bu koruyucu malzemelerinin kimler tarafından denetlendiği ortaya koyulmuştur. Sorular arasında çaprazlama yapılarak çalışma yorumlanmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde aşağıda sıralanan maddeler ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

- Araştırma modeli
- Kapsamı
- Evren ve örneklem
- Veri toplama teknikleri
- Veri analiz yöntemi

3.2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada tekstil sektörünün bölümlerinden olan dokuma firmasında çalışanların karşılaştıkları iş kazalarının ve meslek hastalıklarının çalışma hayatındaki yerini ortaya koymak amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli mevcut durumu belirlemek için yapılmaktadır.

Tarama modeli, geçmişte ya da o anda var olan bir durumu var olduğu şekliyle tasvir eden ve tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır¹³⁶.

3.2.2. Kapsamı

Bu araştırmada orta ve küçük ölçekli tekstil sektöründe hizmet veren Adana Organize Sanayi Bölgesindeki dokuma işletmeleri seçilmiştir.

3.2.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni; Adana Organize Sanayisinde bulunan küçük ve orta ölçekli 5 dokuma fabrikasıdır. Adana Organize Sanayi Bölgesi Türkiye'nin en büyük organize bölgelerinden biridir. Tarıma elverişli olamayan 1590 hektar alan üzerine kurulmuştur. Toplam 43 tekstil işletmesi bulunmaktadır.

Dokuma üzerine kurulan ve evreni temsil ettiğine inanılan 5 dokuma firması seçilerek araştırma tamamlanmıştır. Araştırma için 5 işletmeyle görüşülmüş fakat çeşitli nedenlerle bir tanesi değerlendirme dışı bırakılarak 4 tanesi değerlendirmeye alınmıştır. Ankete 143 erkek çalışan, 57 kadın çalışan katılmıştır.

Aşağıdaki Tablo 15'te firma isimleri, toplam çalışan sayıları ve anket uygulanan çalışan sayıları verilmiştir.

Firmalarda uygulanan çalışan sayılarını tespit edilirken firmaların izin verdiği ölçüde çalışana ulaşılmış, firmalardan yeterli sayıda örneklem alınmıştır.

¹³⁶ Rıza Öktem, "Araştırma Yöntemleri Dersi Ödevi", <http://eytepe.com/2016/02/20/arastirma-modeli/>, (03.03.2017).

Tablo 15. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Büyüklüğü ve Çalışan Sayıları

Firma İsimleri	İşletme Büyüklüğü	Toplam Çalışan Sayısı	Anket Uygulanan Çalışan Sayısı
Palmiye Dokuma	Orta Ölçekli	100	90
Furteks Dokuma	Orta Ölçekli	76	5
Meteks Dokuma	Küçük Ölçekli	50	47
Aksu Dokuma	Orta Ölçekli	70	58
Toplam		296	200

3.2.4. Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırmada veri toplamak için anket tekniği tercih edilmiştir. Anket formu geliştirilirken ilgili literatür bilgilerine, çeşitli kaynak, kitap, dergi, makale, tez, raporlar ve internet üzerinden yapılan taramalar yoluyla ulaşılmıştır. Ayrıca iş kazaları ve meslek hastalıkları ile ilgili kanunlarda incelenmiştir.

Anket formu hazırlanırken, Tuğçe Ölmez'in (2014), "Hazır Giyim İşletmelerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları", Gülay Dur'un (2007), "Hazır Giyim İşletmelerinde Çalışan Personelin Çalışma Şartlarından Kaynaklanan Fiziksel Rahatsızlıklar ve İş Kazalarının Ergonomik Kriterler Açısından Değerlendirilmesi", Günnur Eken'in (2011), "İş Kazalarını Önlemede İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Etkinliği: Perakende Sektöründe Bir Uygulama" ve Ayçin Taşoluk'un (2011), "Hazır Giyim Üretiminde Meslek Hastalıkları, Yorgunluk ve İş Kazaları Risk Faktörlerinin Değerlendirilmesi: Örnek Bir Uygulama" adlı kaynaklar incelenerek hazırlanmıştır.

3.2.5. Veri Analiz Yöntemleri

Araştırmada verilerin analizi yapılırken SPSS 24 paket programı kullanılmıştır. Deneklerden elde edilen nicel verilerin yüzde, frekans dağılım tabloları oluşturularak yorumlanmıştır. Araştırma sonuçları 0,05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 97 olarak tespit edilmiştir. Çaprazlama yapılan tablolarda Chi-Square testi uygulanarak yorumlanmıştır.

3.3. ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Tablo 16. Çalışanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Kadın	57	28,5
Erkek	143	71,5
Toplam	200	100,0

Tablo 16 incelendiğinde, araştırmaya katılanların %71,5'ini erkek çalışan, %28,5'ini kadın çalışan oluşturmaktadır.

Buna göre firma personelinin çoğunluğunu erkek çalışanın oluşturduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak dokuma sektörünün emek yoğun bir sektör olması söylenebilir. Kadın çalışanların yapısı gereği ağır işlerde çalışamaması nedeniyle daha çok erkek çalışana yer verilmiştir.

Tablo 17. Çalışanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Frekans	Yüzde (%)
18-25	17	8,5
26-33	65	32,5
34-41	74	37,0
42-49	40	20,0
50 ve üstü	4	2,0
Toplam	200	100,0

Tablo 17 incelendiğinde, araştırmaya katılanların %8,5'inin 18-25 yaş, %32,5'inin 26-33 yaş, %37'sinin 34-41 yaş, %20'sinin 42-49 yaş, %2'sinin ise 50 ve üstü olduğu anlaşılmaktadır.

En çok 34-41 yaş arası çalışanların olmasının nedeni işletmede ağır ve yoğun çalışma şekillerinin olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 18. Çalışanların Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı

Çocuk Sayıları	Frekans	Yüzde (%)
0 Çocuk	32	16,0
1 Çocuk	52	26,0
2 Çocuk	78	39,0
3 Çocuk	33	16,5
4 Çocuk	5	2,5
Toplam	200	100,0

Tablo 18 incelendiğinde, araştırmaya katılanların %16'sının çocuğunun olmadığı, %26'sının 1 çocuğa, %39'unun 2 çocuğa, %16,5'inin 3 çocuğa ve %2,5'inin 4 çocuğa sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 19. Çalışanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
İlkokul	18	9,0
Ortaokul	68	34,0
Lise	91	45,5
Ön Lisans	14	7,0
Lisans	7	3,5
Lisansüstü	2	1,0
Toplam	200	100,0

Tablo 19 incelendiğinde, araştırmaya katılanların %9'unu ilkokul, %34'ünü ortaokul, %45,5'ini lise, %7'sini ön lisans, %3,5'ini lisans, %1'ini lisansüstü mezunu olanlar oluşturmaktadır.

Tekstil sektöründe özellikle son yıllarda mesleki eğitimin önemi daha çok anlaşılmış ve meslek liselerinden mezun olan öğrenciler istihdam edilerek kalifiye

elemanlar işletmelere yerleştirilmiştir. Ayrıca üniversite mezunlarının sayısı da artmaktadır.

Tablo 20. Çalışanların Senelerine Göre Dağılımı

Çalışma Seneleri	Frekans	Yüzde (%)
0-3 Yıl	33	16,5
4-7 Yıl	80	40,0
8-11 Yıl	52	26,0
12-15 Yıl	12	6,0
16 Yıl ve Üzeri	23	11,5
Toplam	200	100,0

Tablo 20'ye bakıldığında %16,5'inin 0-3 yıl arasında, 540'ının 4-7 yıl arasında, %26'sının 8-11 yıl arasında, %6'sının 12-15 yıl arasında, %11,5'inin 16 yıl ve üzeri çalışma seneleri olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre sektörün emek yoğun bir sanayi olması sebebiyle genellikle genç ve deneyimsiz işgücünün daha fazla tercih edildiği düşünülmektedir.

Tablo 21. Çalışanların Sosyal Güvenlik Kurumu'na Kayıtlı Olup Olmama Durumlarına Göre Dağılımı

Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlı Olup Olmama	Frekans	Yüzde (%)
Evet	165	82,5
Hayır	35	17,5
Toplam	200	100,0

Tablo 21'e bakıldığında çalışanların Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıtlı olup olmama durumunun frekans ve yüzdelik dağılımları görülmektedir. Çalışanların

%82,5'inin Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıtlı olduğu, %17,5'inin kayıtlı olmadığı görülmektedir.

Tablo 22. İş Kazalarının Sebeplerine Göre Dağılımı

İş Kazalarının Sebepleri	Frekans	Yüzde (%)
Benim dikkatsizliğim	5	29,4
Benim aceleciliğim	2	11,8
Başka birinin hatası	7	41,2
Moral bozukluğu	3	17,6
Toplam	17	100,0

Tablo 22'de iş kazalarının sebeplere göre dağılımı incelendiğinde, %29,4'ünün dikkatsizlik, %11,8'inin acelecilik, %41,2'sinin başka birinin hatası, %17,6'sının ise moral bozukluğundan kaynaklandığı görülmektedir. Buna göre en çok iş kazası başka birinin hatasından kaynaklandığı ikinci olarak ise kişinin kendi dikkatsizliği sebebiyle iş kazasının ortaya çıktığı görülmüştür.

Tablo 23. Çalışanlara Göre İş Kazalarının Meydana Geldiği Saat Aralığı

İş Kazalarının Meydana Geldiği Saat Aralığı	Frekans	Yüzde (%)
Öğleden Önce	32	16,0
Öğleden Sonra	57	28,5
Fazla Mesai	64	32,0
Gece Çalışması	47	23,5
Toplam	200	100,0

Tablo 23 incelendiğinde, araştırmaya katılanlara göre iş kazalarının meydana geldiği saat aralıklarına baktığımızda %16'sı öğleden önce, %28,5 'i öğleden sonra, %32'si fazla mesaide, %23,5'i ise gece çalışmasında(vardiya) daha çok iş kazası olduğu görülmektedir.

Araştırma sonucuna göre, ilk olarak fazla mesai saatlerinde daha çok iş kazası olduğu söylenmiştir. Bunun nedeni, yorgunluğunun ve dikkat dağılmasının etkili olabileceği söylenebilir.

Çalışanlara göre ikinci olarak ise, iş kazalarının en çok öğleden sonra meydana geldiği belirtilmiştir. Bunun nedeni ise, yemek yedikten hemen sonra çalışanların iş başı yapmalarından kaynaklı üzerine bir ağırlık çöktüğünü ve uykusu gelmiş olabileceği söylenebilir.

Tablo 24'e bakıldığında araştırmaya katılanların iş kazası sonrası yara aldığı organ veya organlara göre dağılımında %11,8'inin baş, %5,9'unun omuz ve kollar, %47,1'inin el parmakları, %5,9'unun ayak bilekleri ve ayaklar, %11,8'inin ayak parmakları, %5,9'unun ise bedenden (göğüs, sırt, karın vs.) iş kazası yarası aldığı görülmektedir.

Yapılan araştırmaya göre en çok yara alan organ el parmakları olduğu ortaya çıkmıştır. Dokuma sektöründe çalışanların yaptıkları işin niteliğinden dolayı en çok elle yapılan işler olduğu için ellerinden yara almaları kaçınılmaz bir sonuçtur.

Tablo 24. İş Kazası Geçiren Çalışanların İş Kazası Sonrası Yara Aldığı Organ Veya Organlara Göre Dağılımı

İş Kazası Sonrası Yara Alınan Organ ve Organlar	Frekans	Yüzde
Baş	2	11,8
Omuz ve Kollar	1	5,9
El Bilekleri ve Eller	2	11,8
El Parmakları	8	47,1
Ayak Bilekleri ve Ayaklar	1	5,9
Ayak Parmakları	2	11,8
Beden (göğüs, sırt, karın vs.)	1	5,9
Toplam	17	100,0

Tablo 25. İş Kazası Geçiren Çalışanların İş Kazası Sonuçlarına Göre Dağılımı

İş Kazası Sonucu	Frekans	Yüzde (%)
Herhangi bir yara almadım	1	5,9
Önemsiz küçük yaralar aldım	7	41,2
1 veya 2 gün işten uzak kaldım	2	11,8
3 gün ile 1 hafta işten uzak kaldım	4	23,5
1 hafta ile 1 ay işten uzak kaldım	2	11,8
1 yıldan fazla işten uzak kaldım	1	5,9
Toplam	17	100,0

Tablo 25'e bakıldığında araştırmaya katılanların iş kazası sonuçlarına göre dağılımında, %5,9'unun herhangi bir yara almadığı, %41,2'nin önemsiz küçük yaralar aldığı, %11,8'inin 1 veya 2 gün işten uzak kaldığı, %23,5'inin 3 gün ile 1 hafta işten uzak kaldığı, %11,8'inin 1 hafta ile 1 ay işten uzak kaldığı, %5,9'unun ise 1 yıldan fazla işten uzak kaldığı görülmektedir.

Yapılan araştırmaya göre dokuma sektöründe yaşanan iş kazalarının işçiyi ve işvereni ağır maddi manevi kayıplara uğratabilecek düzeyde olmadığı söylenebilir.

Tablo 26. İşyerinde Çalışanlara Verilen Koruyucu Malzemelerin Denetlenmesi

Koruyucu Malzemeleri Denetleyen Kişiler	Frekans	Yüzde (%)
İş sağlığı ve güvenliği uzmanları	98	49,0
Usta başları	78	39,0
Genel koordinatör	15	7,5
Çalışan herkes birbirini denetliyor	8	4,0
Denetlenmiyor	1	0,5
Toplam	200	100,0

Aşağıda verilen Tablo 26'ya bakıldığında araştırmaya katılanların kişisel koruyucu malzemelerin denetlenmesi ile ilgili frekans ve yüzdelik dağılımı görülmektedir.

Çalışanların %49'u iş sağlığı ve güvenliği uzmanları, %39'u usta başları, %7,5'i genel koordinatörler, %4'ü çalışan herkes birbirini denetliyor, %0,5'i ise denetlenmiyor cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 27. Çalışanların Kişisel Koruyucu Malzemelerini Kullanma Sıklığına Göre Dağılımı

Koruyucular	Değer	Kişisel Koruyucularını Kullanma Sıklığı					Toplam
		Her zaman	Çok Sık	Orta	Bazen	Hiçbir Zaman	
Çelik örgü eldiven	Frekans	2	2	2	26	168	200
	Yüzde	1,0	1,0	1,0	13,0	84,0	100,0
Kulaklık	Frekans	106	41	8	23	22	200
	Yüzde	53,0	20,5	4,0	11,5	11,0	100,0
Göz koruyucu	Frekans	9	0	8	23	160	200
	Yüzde	4,5	0	4,0	11,5	80,0	100,0
Parmak koruyucu	Frekans	4	4	37	53	102	200
	Yüzde	2,0	2,0	18,5	26,5	51,0	100,0
Ütü koruyucu yüzey	Frekans	0	5	2	0	193	200
	Yüzde	0	2,5	1,0	0	96,5	100,0
İş önlüğü ve saç filesi	Frekans	31	30	9	6	124	200
	Yüzde	15,5	15,0	4,5	3,0	62,5	100,0
Toz maskesi	Frekans	58	31	15	35	61	200
	Yüzde	29,0	15,5	7,5	17,5	30,5	100,0
Koruyucu yüzey	Frekans	1	0	1	0	198	200
	Yüzde	0,5	0	0,5	0	99,0	100,0

Kişisel koruyucular, çalışanlar iş kazalarından ve meslek hastalıklarından korunmak için işyerinde kullanmakla yükümlü oldukları araçlardır. Çalışanların koruyucularını kullanma sıklığı tabloda gösterilmiştir. Çalışanların %84'ü çelik örgü eldivenini, %11'i kulaklığını, %80'i iş önlüğü ve saç filesini, %30,5'i toz maskesini, %99'u ise koruyucu yüzeyi hiçbir zaman kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Çalışanların büyük çoğunluğu çelik örgü eldiveni hiçbir zaman kullanmadıklarını söylemişlerdir. İş kazasında en ciddi yaralanmayı el parmaklarından aldıkları belirtilmiştir.

Çalışanlar, koruyucu malzemeleri denetleyen kişilerin olduğunu söylemelerine rağmen koruyucu malzemeleri kullanma sıklığı tutarsız dağılım göstermiştir. Tablo dikkatli incelendiğinde kişisel koruyucu malzemeleri her zaman kullananların yüzdesinin, hiçbir zaman kullanmayanlara göre düşük olduğu görülmektedir. Verilerin bu tutarsız dağılımı, çalışanların kişisel koruyucu malzemelerini kullanma sıklığı sorusunu dürüstçe yanıtlamadıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 28. İşyerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanı Bulunup Bulunmaması

İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanı	Frekans	Yüzde(%)
Evet	198	99,0
Hayır	2	1,0
Toplam	200	100,0

Tablo 28'e bakıldığında araştırmaya katılanların %99'u iş sağlığı ve güvenliği uzmanının bulunduğunu, %1'i ise bulunmadığını söylemiştir.

Tablo 29. İşyerinde Revir, Doktor veya Herhangi Bir Sağlık Personelinin Bulunup Bulunmadığı

Revir, Doktor veya Sağlık Personelinin Bulunup Bulunmaması	Frekans	Yüzde (%)
Evet	198	99,0
Hayır	2	1,0
Toplam	200	100,0

Tablo 29'a bakıldığında araştırmaya katılanların %99'u revir, doktor veya herhangi bir sağlık personelinin bulunduğunu, %1'i ise bulunmadığını söylemiştir. Çalışanların yaklaşık hepsi işyerinde revir, doktor veya herhangi bir sağlık personelinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 30. Firmalara Göre Çalışanların İş Kazası Geçirme Durumları

Firmalar	İş Kazası		Toplam
	Evet	Hayır	
Palmiye Dokuma	4	86	90
Furteks Dokuma	0	5	5
Meteks Dokuma	9	38	47
Aksu Dokuma	4	54	58
Toplam	17	183	200

H0: İş kazası geçirmenin firmalar ile bir ilişkisi yoktur.

H1: İş kazası geçirmenin firmalar ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 31. Firmalara Göre İş kazası Geçirme

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Firmalara iş kazası geçirme	200	3	9,412	0,024*

P<0,05

Çalışılan firma ile iş kazası geçirme arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. H₀ hipotezini reddetmek mümkündür. İş kazası geçirmenin firmalarla bir ilişkisi vardır. Tablo 30'a baktığımızda işletmede çalışanların 17'sinin iş kazası geçirdiği görülmektedir. Çalışanların büyük çoğunluğu iş güvenliği eğitimi aldığını söylese de 17 kişinin iş kazası geçirmesi dikkatleri çekmektedir. Firmaların iş kazasını daha da azaltmak için gerekli önlemleri tekrardan gözden geçirmeli ve denetlemelerini sık sık yapması gerekmektedir.

Tablo 32. Firmalara Göre Çalışanların Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlı Olup Olmama Durumları

Firmalar	SGK 'ya Kayıtlı Olup Olmama		Toplam
	Evet	Hayır	
Palmiye Dokuma	82	8	92
Furteks Dokuma	5	0	5
Meteks Dokuma	47	0	47
Aksu Dokuma	31	27	58
Toplam	165	35	200

H₀: Sosyal güvenliğe kayıt durumunun firmalar ile bir ilişkisi yoktur.

H₁: Sosyal güvenliğe kayıt durumunun firmalar ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 33. Firmalara Göre Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlı Olup Olmama

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
	200	3	49,559	0,000*

P<0,05

Çalışılan firma ile iş kazası geçirme arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. H₀ hipotezini reddetmek mümkündür. Sosyal güvenliğe kayıtlı olmanın firmalarla ilişkisi vardır.

Tablo 34. Çalışanların Cinsiyete Göre İş kazası Geçirme Durumları

Cinsiyetiniz	İş Kazası		Toplam
	Evet	Hayır	
Kadın	5	52	57
Erkek	12	131	143
Toplam	17	183	200

H0: Cinsiyetin iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi yoktur.

H1: Cinsiyetin iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 35. Cinsiyete Göre İş Kazası Geçirme

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Cinsiyet	200	3	10,752	0,013*

P<0,05

Cinsiyetle iş kazası geçirme arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. H0 hipotezini reddetmek mümkündür. Yapılan araştırmaya göre kadın ve erkek aynı sektörün aynı bölümünde çalışamaz sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Tablo 36. Çalışanların Yaşlarına Göre İş Kazası Geçirme Durumları

Yaş Grubu	İş Kazası		Toplam
	Evet	Hayır	
18-25	0	17	17
26-33	7	58	65
34-41	8	66	74
42-49	2	38	40
50 ve üstü	0	4	4
Toplam	17	183	200

H0: Yaşın iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi yoktur.

H1: Yaşın iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 37. Yaşlara Göre İş Kazası Geçirme

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Yaş	200	4	3,519	0,475

$P > 0,05$

p-değeri= 0,475>0,05'ten büyük olduğu için H0 hipotezi kabul edilmiştir. Yaş ile iş kazası geçirmek arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Çalışan personelin her yaşta iş kazası geçirme riski olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 38. Çalışanların Eğitim Durumlarına Göre İş Kazası Geçirme Durumları

Eğitim Durumu	İş Kazası		Toplam
	Evet	Hayır	
İlkokul	0	18	18
Ortaokul	5	63	68
Lise	12	79	91
Ön Lisans	0	14	14
Lisans	0	7	7
Lisansüstü	0	2	2
Toplam	17	183	200

H0: Eğitim durumunun iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi yoktur.

H1: Eğitim durumunun iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 39. Eğitim Durumuna Göre İş Kazası Geçirme

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Eğitim	200	4	6,494	0,261

$P > 0,05$

p-değeri=0,261>0,05'ten büyük olduğu için H0 hipotezi kabul edilmiştir. Eğitim durumu ile iş kazası geçirmek arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Eğitim durumuna göre iş kazası geçirme durumlarına bakıldığında, en çok iş kazası geçirenlerin lise düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lise düzeyinde olanlarının daha çok iş kazasına uğramalarının nedeni, çalışanların büyük çoğunluğunun lise düzeyindekiler olmasıdır.

Tablo 40. Çalışanların Çalışma Senelerine Göre İş Kazası Geçirme Durumları

Çalışma Seneleri	İş Kazası		Toplam
	Evet	Hayır	
0-3 Yıl	1	32	33
4-7 Yıl	6	74	80
8-11 Yıl	6	46	52
12-15 Yıl	2	10	12
16 Yıl ve Üzeri	2	21	23
Toplam	17	183	200

H0: Tecrübenin iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi yoktur.

H1: Tecrübenin iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 41. Çalışma Senelerine Göre İş kazası Geçirme

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Çalışma seneleri	200	4	3,020	0,555

$P > 0,05$

p-değeri=0,555>0,05'ten büyük olduğu için H0 hipotezi kabul edilmiştir.

Tecrübeyle iş kazası geçirmek arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Tecrübesiz çalışanın iş kazası geçirebileceği gibi tecrübeli çalışanın iş kazası geçirebileceğini söyleyebiliriz.

Tablo 42. Çalışanların İş Güvenliği Eğitimi Alıp Almama Durumuna Göre İş Kazası Geçirme Durumları

İş Güvenliği Eğitimi	İş Kazası		Toplam
	Evet	Hayır	
Evet	17	174	191
Hayır	0	9	9
Toplam	17	183	200

H0: İş sağlığı ve güvenliği eğitimi almanın iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi yoktur.

H1: İş sağlığı ve güvenliği eğitimi almanın iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 43. İş Güvenliği Eğitimi Alıp Almama Durumuna Göre İş Kazası Geçirme

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
İş Güvenliği Eğitimi x İş Kazası	200	1	0,875	0,349

$P > 0,05$

p-değeri=0,349>0,05'ten büyük olduğu için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. İş güvenliği eğitimi almakla iş kazası geçirmek arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

İş kazalarından ve meslek hastalıklarından korunmak için iş güvenliği eğitim hizmetini işverenler sorumluluğu gereği çalışan personele vermekle yükümlüdür. Tablo 42'de 9 kişinin iş güvenliği eğitimi almadığı görülmektedir.

Tablo 44. Çalışanların Cinsiyete Göre İş Kazalarının Meydana Geldiği Gün

İş Kazalarının Meydana Geldiği Gün	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Pazartesi	32	82	114
Salı	4	2	6
Çarşamba	0	0	0
Perşembe	2	0	2
Cuma	3	13	16
Cumartesi	9	3	39
Pazar	7	16	23
Toplam	57	143	200

H_0 : Cinsiyetin iş kazasının gerçekleştiği gün ile bir ilişkisi yoktur.

H_1 : Cinsiyetin iş kazasının gerçekleştiği gün ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 45. Cinsiyete Göre İş Kazalarının Meydana Geldiği Gün

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Cinsiyet x gün	200	5	5,080	0,406

$P > 0,05$

p-değeri=0,406>0,05'ten büyük olduğu için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Cinsiyetle geçirilen iş kazasının günü arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Araştırma sonuçlarına göre, çalışanlar pazartesi günü daha çok iş kazası geçirildiğini

düşünmektedir. Bunun nedeni ise, hafta sonu tatilinden sonra pazartesi günü işe adaptasyon sorunu yaşadıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 46. Firmalara Göre Çalışanların Meslek Hastalığına Yakalanma Durumları

Firmalar	Meslek Hastalığı		Toplam
	Evet	Hayır	
Palmiye Dokuma	8	82	90
Furteks Dokuma	1	4	5
Meteks Dokuma	13	34	47
Aksu Dokuma	0	58	58
Toplam	22	178	200

H0: Meslek hastalığı geçirmenin firmalar ile bir ilişkisi yoktur.

H1: Meslek hastalığı geçirmenin firmalar ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 47. Firmalara Göre Meslek Hastalığına Yakalanma

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Firma x hastalık	200	3	21,316	0,000

$P < 0,05$

Çalışılan firma ile meslek hastalığına yakalanma arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. H0 hipotezini reddetmek mümkündür. Meslek hastalığına yakalanmanın firmalarla bir ilişkisi vardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, toplam 22 çalışanın meslek hastalığına yakalandığı görülmektedir. Firmalar çalışanları meslek hastalıklarından korumak için gerekli olan ortamı oluşturamadıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 48. Çalışanların Cinsiyete Göre Meslek Hastalığına Yakalanma Durumları

Cinsiyet	Meslek Hastalığı		Toplam
	Evet	Hayır	
Kadın	9	48	57
Erkek	13	130	143
Toplam	22	178	200

H0: Cinsiyetin meslek hastalığına yakalanma ile bir ilişkisi yoktur.

H1: Cinsiyetin meslek hastalığına yakalanma ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 49. Cinsiyete Göre Meslek Hastalığına Yakalanma

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Cinsiyet x hastalık	200	3	1,868	0,172

$P > 0,05$

p-değeri= 0,172>0,05'ten büyük olduğu için H0 hipotezi kabul edilmiştir. Cinsiyetle meslek hastalığına yakalanmak arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tabloya baktığımızda kız ve erkek hemen hemen aynı sayıda meslek hastalığına yakalanmıştır. Kadın ve erkek aynı sektörde aynı meslek hastalıklarına yakalanabilir diyebiliriz.

Tablo 50. Çalışanların Yaşlarına Göre Meslek Hastalığına Yakalanma Durumları

Yaş Grubu	Meslek Hastalığı		Toplam
	Evet	Hayır	
18-25	0	17	17
26-33	7	58	65
34-41	8	66	74
42-49	6	34	40
50 ve üstü	1	3	4
Toplam	22	178	200

H0: Yaşın meslek hastalığına yakalanmak ile bir ilişkisi yoktur.

H1: Yaşın meslek hastalığına yakalanmak ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 51. Yaş Grubuna Göre Meslek Hastalığına Yakalanma

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Yaş grubu x hastalık	200	4	3,562	0,469

$P > 0,05$

p-değeri =0,469> 0,05'ten büyük olduğu için H0 hipotezi kabul edilmiştir. Yaş ile meslek hastalığına yakalanmak arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 52. Çalışanların Eğitimi Durumlarına Göre Meslek Hastalığına Yakalanma Durumları

Eğitim Durumu	Meslek Hastalığı		Toplam
	Evet	Hayır	
İlkokul	3	15	18
Ortaokul	7	61	68
Lise	10	81	91
Ön Lisans	1	13	14
Lisans	1	6	7
Lisansüstü	0	2	2
Toplam	22	178	200

H0: Eğitim durumunun meslek hastalığına yakalanmak ile bir ilişkisi yoktur.

H1: Eğitim durumunun meslek hastalığına yakalanmak ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 53. Eğitim Durumuna Göre Meslek Hastalığına Yakalanma

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Eğitim x hastalık	200	5	1,162	0,948

$P > 0,05$

p-değeri= 0,948 > 0,05'ten büyük olduğu için H0 hipotezi kabul edilmiştir.

Eğitim durumu ile meslek hastalığına yakalanmak arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 54. Çalışanların İş Güvenliği Eğitimi Alıp Almama Durumlarına Göre Meslek Hastalığına Yakalanma Durumları

İş Güvenliği Eğitimi	Meslek Hastalığı		Toplam
	Evet	Hayır	
Evet	21	170	191
Hayır	1	8	9
Toplam	22	178	200

H0: İş güvenliği eğitimi almanın iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi yoktur.

H1: İş güvenliği eğitimi almanın iş kazası geçirmek ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 55. İş Güvenliği Eğitimi Alıp Almama Durumlarına Göre Meslek Hastalığına Yakalanma

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
	200	3	1,000	0,991

$P > 0,05$

p-değeri=0,991>0,05'ten büyük olduğu için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. İş güvenliği eğitimi almak ile meslek hastalığına yakalanmak arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 56. Çalışanların Eğitim Durumlarına Göre Tazminat Alıp Almama Durumları

Eğitim Durumu	Tazminat Alıp Almama			Toplam
	Hayır	Aramızda Anlaştık	Dava Devam Ediyor	
İlkokul	18	0	0	18
Ortaokul	61	6	0	67
Lise	84	3	2	89
Ön Lisans	14	0	0	14
Lisans	7	0	0	7
Lisansüstü	7	0	0	2
Toplam	2	9	2	197

H_0 : Eğitim durumunun tazminat almak ile bir ilişkisi yoktur.

H_1 : Eğitim durumunun tazminat almak ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 57. Eğitim Durumuna Göre Tazminat Alıp Almama

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Eğitim x tazminat	200	10	7,618	0,666

$P > 0,05$

p-değeri= 0,666>0,05'ten büyük olduğu için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Eğitim durumu ile tazminat almak arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Tazminat eğitim durumuna bakılmaksızın verilmektedir.

Tablo 58. Çalışanların Yaşlarına Göre Tazminat Alıp Almama

Yaş Grubu	Tazminat Alıp Almama			Toplam
	Hayır	Aramızda Anlaştık	Dava Devam Ediyor	
18-25	16	0	0	16
26-33	60	3	1	64
34-41	70	3	0	73
42-49	36	3	1	40
50 ve üstü	4	0	0	4
Toplam	186	9	2	197

H0: Yaşın tazminat almak ile bir ilişkisi yoktur.

H1: Yaşın tazminat almak ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 59. Yaşa Göre Tazminat Alıp Almama

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Yaş x tazminat	200	8	3,872	0,869

$P > 0,05$

p-değeri= 0,869 > 0,05'ten büyük olduğu için H0 hipotezi kabul edilmiştir. Yaş ile tazminat almak arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 60. Çalışanların Çalışma Senelerine Göre Tazminat Alıp Almamaları Durumları

Çalışma Seneleri	Tazminat Alıp Almama			Toplam
	Hayır	Aramızda Anlaştık	Dava Devam Ediyor	
0-3 Yıl	32	0	0	32
4-7 Yıl	70	6	2	78
8-11 Yıl	51	1	0	52
12-15 Yıl	10	2	0	12
16 Yıl ve üzeri	23	0	0	23
Toplam	186	9	2	197

H0: Tecrübenin tazminat almak ile bir ilişkisi yoktur.

H1: Tecrübenin tazminat almak ile bir ilişkisi vardır.

Tablo 61. Çalışma Senelerine Göre Tazminat Alıp Almamaya

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare	P
Çalışma seneleri x Tazminat	200	8	12,463	0,132

$P > 0,05$

p-değeri= 0,132>0,05'ten büyük olduğu için H0 hipotezi kabul edilmiştir. Çalışılan yıl ile tazminat almak arasında anlamlı bir ilişki yoktur. İş deneyimi az ya da çok fark etmeksizin tazminat almaya hak kazanan çalışanlara verilecektir.

1.Cinsiyete göre malzeme kullanımı farklılaşmaktadır.

Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	P
Kadın	57	4,0548	,64218	0,008	0,994
Erkek	143	4,0542	,44912		

Katılımcıların cinsiyetine göre kişisel koruyucu malzemeleri kullanma sıklıkları arasındaki ilişkinin tespiti için Independent Samples t-test analizi yapılmıştır. Buna göre malzeme kullanımı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir.

2.İş kazalarından ve meslek hastalıklarından korunmak için iş güvenliği eğitimi almaya göre kişisel koruyucu malzemeleri kullanma sıklıkları farklılaşmaktadır.

Eğitim	N	Ortalama	Standart Sapma	t	P
Evet	191	4,4750	,64218	-1,944	0,049*
Hayır	9	4,0393	,44912		

$P < 0,05$

Katılımcıların İş kazalarından ve meslek hastalıklarından korunmak için iş güvenliği eğitimi almalarına göre kişisel koruyucu malzemeleri kullanma sıklıkları arasındaki ilişkinin tespiti için Independent Samples t-test analizi yapılmıştır. Test sonucuna göre gruplar arasında anlamlı sonuç tespit edilmiştir. Buna göre İş kazalarından ve meslek hastalıklarından korunmak için iş güvenliği eğitimi alanların malzeme kullanım sıklığı ortalamaları (4,47) bu konuda eğitim almayanların malzeme kullanım sıklığı ortalamalarına (4,03) göre daha yüksektir.

3.Çalışanların meslek hastalığına yakalanma durumlarına göre kişisel koruyucu malzemeleri kullanma sıklıkları farklılaşmaktadır.

	N	Ortalama	Standart Sapma	t	P
Evet	191	4,3330	,64218	1,750	0,042*
Hayır	9	4,0121	,44912		

P<0,05

Çalışanların **meslek hastalığına yakalanma durumlarına** göre kişisel koruyucu malzemeleri kullanma sıklıkları arasındaki ilişkinin tespiti için Independent Samples t-test analizi yapılmıştır. Test sonucuna göre gruplar arasında anlamlı sonuç tespit edilmiştir. Buna göre **meslek hastalığına yakalan çalışanların** malzeme kullanım sıklığı ortalamaları (4,33) **meslek hastalığına yakalanmayan çalışanların** malzeme kullanım sıklığı ortalamalarına (4,01) göre daha yüksektir.

SONUÇ

Bu çalışmada, Adana’da tekstil sektörünün bölümlerinden olan dokuma sektörü üzerine bir uygulama ile iş kazaları ve meslek hastalıkları önlemek için önlem alınma durumlarını belirlemek amaçlanmıştır. Adana Organize Sanayi Bölgesinde faaliyette bulunan dört dokuma işletmesinden elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre, araştırma kapsamına giren çalışanların yarısından fazlasını %71,5’ini erkek çalışanlar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan çalışan sayısının %37’sinin 34-41 yaş arası olmasının ve çalışma senelerinde çalışanların %40’ının en çok 4-7 yıl arasında tecrübeli çalışanlardan oluşmasının nedeni, sektörün emek yoğun bir sanayi olması sebebiyle genellikle genç ve deneyimsiz işgücünün daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Çalışanların %39’unun ise en çok 2 çocuğa sahip olduğu görülmüştür.

Eğitim durumuna göre iş kazası geçirme ve meslek hastalığına yakalanma durumlarına bakıldığında, en çok iş kazası geçirenlerin ve meslek hastalığına yakalananların %45,5 lise düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lise düzeyinde olanlarının daha çok iş kazasına ve meslek hastalığına uğramalarının nedeni, çalışanların büyük çoğunluğunun lise düzeyindekiler olmasıdır. İşletmede iş kazalarından ve meslek hastalıklarından korunmak için iş güvenliği eğitim hizmeti verildiği tespit edilmiştir.

Araştırmada işletmelerde iş kazalarına neden olan durumlara bakıldığında, birinci nedenin başka birinin hatası (%41,5) , ikinci nedenin ise çalışanın dikkatsizliği (%29,4) olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra çalışanın aceleciliği, moral bozukluğu da önemli etken olarak görülmektedir. İşletmelerde iş kazası sonrasında çalışanların en çok yara aldığı organ veya organlara göre dağılımı incelendiğinde, en ciddi yaralanmayı %47 oranında el parmaklarından aldıkları tespit edilmiştir.

İş kazası geçiren çalışanların iş kazası sonuçlarına göre dağılımı incelendiğinde, çalışanların %41’inin en çok önemsiz küçük yaralar aldıklarını, ikinci olarak da % 23,5 ‘inin 3 gün ila 1 hafta işten uzak kaldıkları ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmaya göre

dokuma sektöründe yaşanan iş kazalarının işçiyi ve işvereni ağır maddi manevi kayıplara uğratacak düzeyde olmadığı ortaya çıkmıştır. Çalışanların %32'sine göre en çok iş kazalarının fazla mesaide meydana geldiği belirtilmiştir. Araştırmaya katılanların %57'sine göre iş kazalarının en çok pazartesi günü meydana geldiği belirtilmiştir. İşçilerin hafta sonu tatilinden sonra pazartesi günü işe adaptasyon sorunu yaşadıkları sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Meslek hastalıkları içerisinde çalışanların %36'sının en çok alerjik reaksiyon, %27'sinin ise havadaki tozdan meydana gelen solunum yolu hastalıklarına yakalandıkları ortaya çıkmıştır. Solunum yolu hastalıklarının oluşmaması için gereken önlemlerin alınmadığı tespit edilmiştir.

Çalışanlar işyerinde kendilerine verilen kişisel koruyuculardan en çok kulaklık (%53) ve ikinci sırada olarak ise toz maskesi (%29) kullandıklarını belirtmişlerdir. Kişisel koruyucu malzemelerini, ankete katılanların yarısına yakını iş sağlığı ve güvenliği uzmanları tarafından denetlendiğini belirtmişlerdir. Çalışanlar, koruyucu malzemeleri denetleyen kişilerin olduğunu söylemelerine rağmen koruyucu malzemeleri kullanma sıklığı tutarsız dağılım göstermiştir. Tablo 27 dikkatli incelendiğinde, kişisel koruyucu malzemeleri her zaman kullananların yüzdesinin, hiçbir zaman kullanmayanlara göre düşük olduğu görülmektedir. Verilerin bu tutarsız dağılımı, çalışanların kişisel koruyucu malzemelerini kullanma sıklığı sorusunu dürüstçe yanıtlamadıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

İş kazası ve meslek hastalıkları için çalışanların tamamına yakını %94'ü tazminat almadıklarını, %4,6'sı yani 9 kişinin aralarında anlaştığını ve %1'inin de davanın devam ettiğini söyledikleri tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında, çalışanların tamamına yakını %99'unun işyerinde iş sağlığı ve güvenliği uzmanının, revir, doktor veya herhangi bir sağlık personelinin bulunduğunu söyledikleri tespit edilmiştir. Anket yapılan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uzmanından veya işyeri hekiminden yeterli ölçüde yararlananların daha az kaza geçirdikleri görülmüş ve bu da bizi iş yeri hekiminden ya da iş güvenliği uzmanından yararlanmanın iş kazalarını önlemede etkili olduğu sonucuna ulaştırmıştır.

Tekstil sektörü işletmelerinde yaşanan iş kazalarının ve meslek hastalıklarının oluşmaması için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında tekstil sektörü çalışanlarının çalışma ortamında oluşan kumaş tozlarından etkilenmelerini önlemek amacıyla çalışma sırasında maske kullanımına özen gösterilmeli ve havalandırmaların sürekli çalışır durumda olmasına dikkat edilmelidir.

Kişisel koruyucularının kullanılması konusunda hem işverenlerin hem çalışanların hassas olması gerekmektedir. Ayrıca iş kazası ve meslek hastalıklarını önlemek için, çelik örgü eldiven, parmak koruyucu, kulaklık, maske gibi koruyucuların kullanılması konusunda çalışanlar eğitimlerle bilgilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidir.

Tekstil sektöründe özellikle son yıllarda mesleki eğitimin önemi daha çok anlaşılmış ve meslek liselerinden mezun olan öğrenciler istihdam edilerek kalifiye elemanlar işletmelere yerleştirilmiştir. Bütün işletmeler de ilgili meslek liselerinden, yüksekokul ya da üniversitelerden mezun olmuş kişilerden seçmeyi tercih etmelidirler.

Fazla mesai çalışanlarda halsizlik, yorgunluk ve dikkat dağınıklığı gibi olumsuz etkilere neden olmaktadır. İşletmeler de daha çok verim sağlanması için fazla mesai yapılmadan çalışılması gerekmektedir.

İşletmelerin “önlemek ödemekten daha ucuz ve insalcıdır” mantığı ile hareket etmesi işyerindeki tehlike kaynaklarını tespit edip bunlardan oluşabilecek iş kazaları ve meslek hastalıkları risklerinin azaltılmasında etkili olacaktır.

Sonuç olarak meslek hastalıklarına karşı korunmak için işyeri ortamı çalışma şartlarına uygun hale getirilmelidir. Çalışanlara verilen kişisel koruyucular işçilere ait olmalı ve koruyucunun seçimi yapılırken bir uzman desteği olmalı risk analizi yapılmalıdır. Tozlu ortamlarda toz maskesi verilmeli, ıslak çalışma yöntemi uygulanmalı ve havalandırma yapılmalıdır.

Yasalar ne kadar mükemmel olursa olsunlar ancak uygulandıkları ölçüde bir anlam ifade edebilecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- AKSOYLU, Deniz. (2015). *Türkiye'de İnşaat Sektöründe İş Kazalarının Detaylı Analizi ve Mevzuatın Uygulamadaki Etkinliği*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- AKSÖYEK, A. Rıza. (2002). *Türk İnşaat Sektöründe İş Kazalarının ve İş Güvenliği Sorununun İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ANTMEN, Burak. (2013). *İnşaat Sektöründe İş Sağlığı Güvenliği Bağlamında Şantiye Şeflerinin Görev ve Sorumlulukları*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- BİÇER, Engin. (2007). *İş Kazalarının Nedenleri Maliyeti ve Önlenmesi Üzerine Çalışma*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- DİZDAR, N. Ercüment , & KURT, Mustafa. (2001). *İş Güvenliği*. Ankara: Kale Ofset.
- DUR, Gülay. (2007). *Hazır Giyim İşletmelerinde Çalışan Personelin Çalışma Şartlarından Kaynaklanan Fiziksel Rahatsızlıklar ve İş Kazalarının Ergonomik Kriterler Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ERGÜT, Faruk. (2015). *İşletmelerde İş Sağlığı ve Güvenliğinin Sağlanmasında Önleyici Uygulamaların Önemi*. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- GÜLERYÜZ, Ömer. (2011). *Küresel Gelişmeler Işığında Türkiye'de Tekstil Sektörü ve Geleceği*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- GÜNAY, C. İlhan. (2008). *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*. Ankara: Yetkin Basımevi.
- GÜNEY, Alkan. (2009). *Türkiye'de İş Kazalarının Nedenleri ve Önlenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- GÜZEL, Ali., OKUR, Ali., & CANİKLİOĞLU, Nuşen. (2010). *Sosyal Güvenlik Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- DENGİZLER , İnci. (2002). *Konfeksiyon Sektöründe İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği*. İzmir: Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KARAKOÇ, A. Fatma. (2009). *2001 Sonrası Türk Hazır Giyim Sanayisinde Marka-İhracat İlişkisi ve Turquality*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

MEB. (2014). *Mesleki Gelişim: İş Güvenliği ve İşçi Sağlığı*. Ankara.

ORKUN, Tuğba. (2007). *Türkiye'de Tekstil Sektörü ve Enformal İstihdam*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÖZİPEK, Bülent., & BORA, Dilek. (2010). *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Tekstil Sektörü'nün Durumu*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

SABUNCUOĞLU, Zeyyat. (2009). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

SÜZEK, Sarper. (2014). *İş Hukuku (Genel Esaslar-Bireysel İş Hukuku)*. İstanbul: Beta Yayınları.

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2013). *Meslek Hastalıkları*. Ankara: ÇASGEM.

TOPALOĞLU, Sıddık., & ÇINKI, Faruk. (2014). *İş Kazaları ve Meslek Hastalığı*. Ankara: TİSK .

Makaleler:

ARIK, Burhan., & AKÇIN, Nuri. (2002, Mayıs 29-31). İş Kazalarının Önlenmesi ve İş Güvenliği Analiz Tekniğinin Uygulanması. *Türkiye 13 Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı*, ss. 75-88.

AKÇIN, Nuri. (2001). İş Kazalarının Nedenleri ve Önlenmesi. *Makine ve Mühendisler Odası, İSİG-22*, ss. 236-245.

BAŞTAŞ, Mustafa. (2013, Mart-Nisan). 6331 Sayılı Kanun Sonrası İş Kazalarının Bildirileceği Süreler ve Bildirim Yapılacak Kurumlar. *SMMO*, ss. 181-186.

BALCI, Mesut. (2006, Aralık). İş Kazası ve Meslek Hastalığı Nedeniyle İşverenin Sorumluluğu. *Sicil Dergisi*, (S.4), ss. 151-182.

BALOĞLU, Cem. (2014). İşverenlerin İş Kazalarından Doğan Hukuki Sorumluluğu. *Kamu- İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, C.13, (S.3), 107-123.

BİLİR, Nazmi. (2011). Meslek hastalıkları (tanı, tedavi ve korunma ilkeleri). *Hacettepe Tıp Dergisi*, C.42, (S.4), ss. 147-152.

BOSTANCI, Y. (2005). Yargıtay Kararları Işığında İş Kazası Kavramı. *Kamu-İş Dergisi*, C.8, (S.1), ss. 1-35.

ÇAĞLAR, İbrahim. (2006). Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü. *Standart Dergisi*, ss. 11-19.

- ÇEŞTEPE, Hamza. (2006). Dünya Ticaret Örgütü'nün Son Dönemlerdeki Uygulamalarının Türkiye'ye Etkileri. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, ss. 155-179.
- ERASLAN, İ. Hakkı., BAKAN, İsmail., & KUYUCU, D. Aslı. (2008). Türk Tekstil ve Hazırgiyim Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:7, (S.13)*, ss. 265-300.
- ILIMAN , Z. Ebrar. (2015). Türkiye'de Meslek Hastalıkları. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, C.1, (S.1)*, ss. 21-36.
- KÖKTEN, Murat., & AVİNÇ, Ozan. (2014). 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda İşveren Yükümlülükleri ve Tekstil Sektörü Açısından Bir Bakış. *Tekstil ve Mühendis, C.21, (S.93)*, ss. 33-47.
- MANGIR, Fatih., & AY, Ahmet. (2009). Türkiye'de Tekstil-Hazır Giyim Sektörleri ve Rekabet Gücü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, ss. 175-190.
- ÖZDEMİR, Şenay., & TOPÇUOĞLU, Handan. (2009). İş Yerinde Meslek Hastalıkları Tanı ve Korunma Yolları. *Mühendis ve Makine Dergisi, C.50, (S.592)*, ss. 63-65.
- ÖZYAZGAN, Vedat. (2013). Türk Tekstil Sektörü Sorunları ve Çözümü Üzerine Bazı Düşünceler. *Bilişim Dergisi, (S.158)*, ss. 72-84.
- PARASIZ, İlker. (1991, Ağustos). Tekstilin Sorunları ve Geleceği. *Tekstil ve Mühendis Yıl: 5, (S.28)*, ss.245-248.
- TARAKÇIOĞLU, Işık. (2006). Tekstil Ar-Ge'si Konusundaki Gelişmelerin Türk Tekstil Sanayisine Muhtemel Etkileri. *Standart Dergisi*, ss. 85-88.
- Turkish Textile and Clothing Industry-A Competitive Analysis, . (2007, June). *SME Research Center Ankara University*.
- UYANIK, Selvi., & OĞULATA, Tuğrul. (2013). Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayiinin Mevcut Durumu ve Gelişimi. *Tekstil ve Mühendis, C.20, (S.92)*, ss. 59-78.
- YILDIZ, B. Gaye. (2010). İşverenin İş Kazasından Doğan Hukuki Sorumluluğu. *Toprak İşveren Dergisi, (S. 86)*, ss. 1-12.
- YURTCAN, M. Akif. (2006). Türk Testil Sektörü. *Standart Dergisi*, ss. 20-25.
- YÜCEL, Mustafa. (2004). Türk Tekstilinde Sarı Tehlike Alarmı. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, ss. 87-96.

Raporlar:

- ADSİAD. (2008). *Tekstil Sektöründe Sorunlar ve Çözüm Önerileri Raporu*. Adana.
- AFŞAR, Bilge. (2007). *Tekstil Sektör Raporu*. Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Servisi.

- AKTAN, C. Coşkun., & SAVAŞAN, Fatih. (2009). *Kayıtdışı Ekonomi ve Etik*. T.C. Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu.
- ALPSOY, Lütfi. (2013). *İş Kazası ve Meslek Hastalıkları , 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Genel Değerlendirmesi*.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2014/2). *Tekstil, Hazırgiyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Raporu*. Sanayi Genel Müdürlüğü.
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. *Tekstil, Hazırgiyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Raporu (2015/2)*.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2015-2018). *Türkiye Tekstil Hazırgiyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Strateji Belgesi ve Eylem Planı*.
- ÇEVİK, Bora. (2015). *Tekstil Sektörü*. Türkiye İş Bankası.
- ETKİ, Ercan. (2013). *Tekstil Sektörü Raporu*. T.C. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Düzce Yatırım Destek Ofisi.
- İstanbul Sanayi Odası. (2014). *Tekstil İmalat Sanayi*. İstanbul.
- MÜSİAD. (2008). *Küresel Rekabet Baskısı Altında Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dönüşüm Stratejileri ve Yeni Yol Haritası*. İstanbul.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 Tekstil-Deri-Hazırgiyim Çalışma Grubu Raporu*. Ankara.
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA). (2014). *Tekstil ve Hazır Giyim Sektör Raporu*.
- TÜİK. (2014). *İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları 2013*.
- Türkiye Sınai Kalkınma Bankası. (2014). *Tekstil-Hazır Giyim*.
- Diğer:**
- 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı-Verimlilik Genel Müdürlüğü (BSTB-VGM). <http://vgm.sanayi.gov.tr/> (08.07.2016).
- Çimento İşveren Dergisi. (2002). <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/hukuk14.pdf> (30.03.2016).
- İTKİB Genel Sekreterliği. <https://www.ihkib.org.tr/tr/bilgi-bankasi/istatistikler/k-233> , (22.05.2017).
- ÖKTEM, Rıza. (2005). Araştırma Yöntemleri Dersi Ödevi. <http://eytepe.com/2016/02/20/arastirma-modeli/> , (03.03.2017).

SGK İstatistikleri

<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgkistatistikyilliklari>
(25.05.2017).

Sosyal Güvenlik Kurumu. *Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü Kısa Vadeli Sigortalar Daire Başkanlığı*.

http://www.bilgin.net/CSGBmevzuatCDsi/2008_108.pdf (09.06.2016).

TCMB. *Reel Sektör İstatistikleri*. <http://www.tcmb.gov.tr/> (12.07.2016).

TEKİN, Bedri. *SGK 2012 Yılı İstatistiklerini Açıkladı*. <https://isgdosya.com/sgk-2012-yili-istatistiklerini-acikladi/> (13.06.2016).

TEKSİF. *Sektörün Sorunları*. http://www.teksif.org.tr/sektorun-sorunlari_skb_11.html
(16.07.2016).

TÜİK. *Sanayi Üretim Endeksi (2010=100)*.

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1024 (04.07.2016).

TÜİSAG. *2015 Yılı İş Kazası ve Meslek Hastalıkları İstatistikleri*.

<https://tuisag.com/2015-yili-is-kazasi-meslek-hastaliklari-istatistikleri/>,
(21.05.2017).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB). *Dış Ticaret Veri Tabanları*.

<http://www.tobb.org.tr/DisTicaretMudurlugu/Sayfalar/dvtvb.php> (09.07.2016).

ÜÇÜNCÜ, Kemal. (2015, Kasım 22). *2014 Yılı SGK İş Kazası İstatistiklerinin Analizi*.

<http://www.isteguvvenlik.tc/2014%20SGK%20Analiz.pdf> (06.04.2016).

EK. 1

İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIĞI KONULU ANKET ÇALIŞMASI

Bu çalışmada Süleyman Demirel Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı , “Çalışma Hayatında İş Kazalarının ve Meslek Hastalıklarının Yeri: Adana’da Tekstil Sektörü Üzerine Bir Uygulama” konulu yüksek lisans tezi gereği uygulanmaktadır. Sorulara vereceğiniz cevaplar yapılan araştırmada belirleyici olacağından, soruları içten ve doğru cevaplamanızı ve **CEVAPSİZ SORU BIRAKMAMANIZI** önemle rica ederim.

Anketi doldurmak için zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim.

Melike ERSOY



1. Cinsiyetiniz

☐ Kadın ☐ Erkek

2. Yaşınız:

3. Kaç çocuğunuz var?

☐ Çocuğum Yok ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

4. Eğitim Durumunuz

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Ön lisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü

5. Kaç senedir bu işte çalışıyorsunuz?

☐ 0-3 Yıl
☐ 4-7 Yıl
☐ 8-11 Yıl
☐ 12-15 Yıl
☐ 16 Yıl ve üzeri

6. Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı mısınız?

☐ Evet ☐ Hayır

7. Bugüne kadar iş kazalarından ve meslek hastalıklarından korunmak için iş güvenliği eğitimi aldınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır

8. Hiç iş kazası geçirdiniz mi?

(Not: Cevabınız HAYIR ise 12. soruya, EVET ise 9. soruya geçiniz.)

☐ Evet ☐ Hayır

9. Geçirdiğiniz iş kazasının size göre en çok sebebi aşağıdakilerden hangileridir?

☐ Benim dikkatsizliğim
☐ Benim aceleciliğim
☐ Benim bilgisizliğim
☐ Kullanılan araç gereçten kaynaklanan hatalar
☐ Başka birinin hatası
☐ Çevresel nedenlerden kaynaklanan hatalar (ısıdan, havalandırmadan ve gürültüden kaynaklanan nedenler, aydınlatma yetersizliği)
☐ Tedbirsizlik
☐ Moral bozukluğu

10. Eğer iş kazası geçirdiyseniz, en ciddi yaralanmayı hangi organ veya organlardan aldınız?

- | | |
|--|---|
| ☐ Baş | ☐ Bacaklar |
| ☐ Gözler | ☐ Ayak bilekleri ve ayaklar |
| ☐ Yüz | ☐ Ayak parmakları |
| ☐ Boyun | ☐ Beden (Göğüs, sırt, karın vs.) |
| ☐ Omuz ve kollar | ☐ Omurga (Bel kemiği dahil) |
| ☐ El bilekleri ve eller | ☐ İç organlar |
| ☐ El parmakları | ☐ Diğer..... |

11. Eğer bir iş kazası geçirdiyseniz, geçirdiğiniz en önemli iş kazasının sonucunda ne oldu?

- ☐ Herhangi bir yara almadım
- ☐ Önemsiz küçük yaralar aldım
- ☐ 1 veya 2 gün işten uzak kaldım
- ☐ 3 gün ila 1 hafta işten uzak kaldım
- ☐ 1 hafta ila 1 ay işten uzak kaldım
- ☐ 1 ay ila 1 yıl işten uzak kaldım
- ☐ 1 yıldan fazla işten uzak kaldım
- ☐ Malulen emekliye sevk edildim

12. Size göre en çok iş kazalarının meydana geldiği saat aralığı nedir?

- ☐ Öğleden önce
- ☐ Öğleden sonra
- ☐ Fazla mesai
- ☐ Gece çalışması (Vardiya)

13. Size göre geçirilen iş kazalarının en çok meydana geldiği gün hangisidir?

- | | | |
|------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------|
| ☐ Pazartesi | ☐ Perşembe | ☐ Pazar |
| ☐ Salı | ☐ Cuma | |
| ☐ Çarşamba | ☐ Cumartesi | |

14. Hiç meslek hastalığına yakalandınız mı?

(Not: Cevabınız HAYIR ise 16. soruya, EVET ise 15.soruya geçiniz).

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

15. Eğer bir meslek hastalığı geçirdiyseniz, geçirdiğiniz meslek hastalıkları nelerdir?

(Not: Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- () Havadaki tozdan meydana gelen solunum hastalıkları
() Boya ve kimyasal maddelerden kaynaklanan deri hastalıkları
() Alerjik reaksiyonlar
() Gürültü nedeniyle oluşan işitme kayıpları
() Ergonomik sorunlardan kaynaklanan çeşitli eklem ve bel ağrıları
() Aydınlatmadan kaynaklanan göz rahatsızlıkları
() Hava sıcaklığı ve nemden kaynaklanan kronik rahatsızlıklar
Diğer (belirtiniz)

16. İşyerindeki kişisel koruyucu malzemelerini hangi sıklıkta kullanıyorsunuz?

KORUYUCULAR	SIKLIK DERECELERİ				
	Her zaman	Çok Sık	Orta	Bazen	Hiçbir zaman
Çelik örgü eldiven					
Kulaklık					
Göz koruyucu					
Parmak koruyucu					
Ütü koruyucu yüzey					
İş önlüğü ve saç filesi					
Toz maskesi					
Koruyucu yüzey					
Diğer (belirtiniz).....					

17. İşyerinde kişisel koruyucu malzemeler kullanıp kullanmadığınız kim ya da kimler tarafından denetleniyor?

(Not: Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

- () İş sağlığı ve güvenliği uzmanları
() Usta başları
() Genel koordinatör
() Çalışan herkes birbirini denetliyor
() Denetlenmiyor

18. İşyerinde geçirdiğiniz iş kazası ve meslek hastalıkları için tazminat aldınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Aramızda anlaştık ☐ Dava devam ediyor

19. Çalışmış olduğunuz işyerinde iş sağlığı ve güvenliği uzmanı var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

20. Çalışmış olduğunuz işyerinde herhangi bir revir, doktor veya herhangi bir sağlık personeli var mı? Varsa nedir?

☐ Evet (lütfen belirtiniz)..... ☐ Hayır



ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

:

Adı ve Soyadı : Melike ERSOY

Doğum Yeri ve Yılı : Tufanbeyli / ADANA 1992

Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu

:

Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F, Çalışma
Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, 2010-2014

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

İngilizce

İş Deneyimi

:

Uzman Korkut Dil Okulunda Matematik Öğretmenliği (Eylül 2016 halen devam ediyor)